

ФИЛИП ПОПОВ

ПРОЛОМЪТ

ФИЛИП ПОПОВ

(Филип Петров Филипов)

ПРОЛОМЪТ

Литературен сценарии
по мотиви от новелата „Найден Големия“
на писателя Алексей Сегренски

София, 2018 г.

Писателят Иван Есенски представя творчеството на Филип Попов в предаването по ТВ Скат „Директно за културата“ от 28.02.2017 г.

© Филип Попов, 2018
www.filipopov.net
filipopov.nest-art.com

ПРОЛОМЪТ

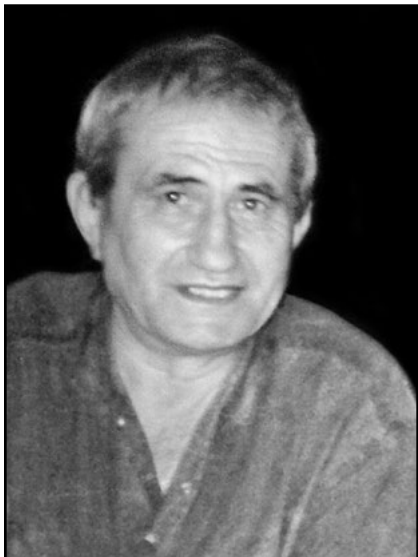
литературен филмов сценарии

© Редакция: Лиляна Филипова

Издава: SNS

SBN 978-954-2965-56-5

Всички права са запазени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана в каквато и да било форма и с каквито и да било средства без писмено разрешение на автора и на издателството.

Да не скърбим и да скърбим...
остава ни едно и също!
Спокойно да благословим...
онуй, което се не връща!
Което идва с песента...
и си отива с нашта младост!
Тъй, както слиза вечерта...
над притъмнените ливади!

А щурците пак си пеят...
във тревата за любов!
Най-щастливите поети...
след Христос и Мохамед!

(По Славчо Красински)

ФИЛИП ПОПОВ – ПИСАТЕЛ-СЦЕНАРИСТ

(Филип Петров Филипов)

1930 – 2003

[www. filippopov.net](http://www.filippopov.net)
filippopov.nest-art.com

Филип Петров Филипов¹ е роден на 23 април 1930 г. в гр. София.

Бащиният му род:

Бащата на Филип Попов: Петър Филипов Петров (1903 – 1992) г. – роден в с. Гюреджия, е учил в Трета софийска мъжка гимназия и е бил съученик с един от синовете на барон Гендович. Бащата на Филип – по-късно – работи като огняр, локомотивен машинист и инструктор в БДЖ.

Дядото на Филип Попов по бащина линия: Филип Петров Божилов(1868-1940) – роден в с. Гюреджия – е буден и заможен българин, известен в Софийско и като Филип Попов.

Село Гюреджия в миналото е наричано Погледец и Сгледници. Сега е Огняново.

Бабата на Филип Попов по бащина линия: Мария – леля на Петко Даскала (Ошколовите) – е родена в село Голема Раковица.

Двете села: Огняново и Голема Раковица – принадлежат към община Елин Пелин (бивша Новоселска околия), Софийска област.

Прадядото на Филип Попов – по бащина линия: Петър Божилов е свещеник.

Световно известният интелектуалец ерудит: Владимир Николов – Свинтила и сестра му – журналистката Надежда

¹Филип Попов е творческият псевдоним на Филип Петров Филипов.

Полякова – Свинтила са внуци на Гълъбина – дъщеря на свещеник Петър Божилов и сестра на Филип Петров Божилов.

През 40-те години на 20-ти век дядото на писателя Филип Попов – Филип Петров Божилов (1868-1940) – самият той участник във войните след Освобождението, за да я има България – депозира сумата от петдесет хиляди, тогава златни, лева, в банката на село Новоселци, за издигане на паметник в с. Гюреджия на загиналите войници от с. Гюреджия през войните след Освобождението: Балканската война, Междусъюзническата война и Първата световна война.

След 09.09.1944 г. през 50-те години на миналия век, когато синовете на дарителя напомнят за направения депозит в банката на село Новоселци, се установява, че приблизително половината от депозита в банката не е в наличност.

Това знам от татко си и чичовците си Асен и Цветан. (Лиляна.)

Прави чест на Стефан Илиев Стефанов, кмет на селото през 50-те години на миналия век, че е направил възможното, щото останалите в наличност по депозита пари в банката, да бъдат употребени по предназначението им и да бъде издигнат намиращия се сега в с. Гюреджия войнишкия паметник.

За Стефан Илиев татко ми казваше: „Стефан Ичов е добър и честен човек.“(Лиляна.)

Въз основа на решение на кметството на с. Огняново след 09.09.1944 г. предназначението на по-горе упоменатия депозит обхваща периода от след Освобождението до 09.09.1944 г.

Майчиният род на Филип Попов е от гр. Червен бряг.

Дядото на Филип Попов: Лазар Бановски – по майчина линия – е роден в село Видраре, Софийски окръг. Баба му Дилка Лазарова Бановска (Дилка Пенева Цанова) – в село Равнище, Софийски окръг. Майката на Филип Попов: Марийка е завършила Стопанското училище в град Бяла Слатина и е била преподавателка по „Българска бродерия“. Майка му умира

от коремна тиф на 8-ми септември 1936 г., когато Филип е шестгодишен. Леля му Рада Бановска (по мъж Додова) р. 1911 г. е завършила американския колеж в гр. Самоков и английска филология в Софийския университет, а през последните години от трудовата си дейност е преподавателка по английски език в ВИИ „Карл Маркс“. Вуйчо му Стоян Бановски (р. 1906 г.) е завършил „Финанси“ и е бил главен банков инспектор при БНБ. Вуйчо му, поручик Иван Бановски (поет и драматург, р. 1914 г.) е завършил Военното училище в гр. София. За времето от след Освобождението до 40-те години на 20-ти век участие в обществения живот на България принос имат братовчеди на майка му, които са лекари, писатели, юрист-депутат, висши военни, зъболекари...

Втората майка на Филип Попов: Цона Петрова Филипова (Цона Цакова Маркова) е от гр. Тетевен.

Филип Попов се е женил два пъти. И двата пъти се е развел. Деца няма.

Първата му съпруга: проф. Лиляна Николова Мавродинова е дъщеря на доц. Вера Йорданова Иванова и проф. Никола Мавродинов и внучка на акад. Йордан Иванов.

Втората му съпруга: Стефанка Чернаева е скулпторка.

Филип има сестра: Лиляна Филипова (Лили), която е родена на 24.10.1935 г. в гр. София. Сестра му е магистър на фармацията – завършила е факултета по фармация към Медицинска академия в гр. София и е работила като управител на аптеки – по разпределение – в Търговишки окръг в продължение на 5 години – след това 4-ри години в ДСО „Фармахим“ и 24 години в Световния търговски център „Интерпред“ – сдружение от представителства на фирми и за външно-търговска-посредническа дейност към Министерството за Външноикономически връзки – като специалист-организатор на представителство. Същата ползва писмено и говоримо немски език. През 1954 г. е завършила Смесеното училище за чужди езици в гр. Ловеч –

немски отдел – където освен немски език, изучава български, руски и английски. От 2006 г. Лиляна извършва подготвителната работа по представянето за отпечатване на литературните произведения на брат си.

Филип Попов е завършил Народна дневна Пета мъжка гимназия в гр. София.

След Втората световна война той участва активно в Националното младежко бригадирско движение за построяване: на „Детското градче“, прохода на Републиката „Хаинбоаз“, ж.п.линията Перник – Волюяк и моста „Чавдар“ в гр. София.

Активно се включва той и в културния театрален живот на читалище „Иван Вазов“ в кв. „Хаджи Димитър“ в гр. София.

За кратко време – няколко години – той участва активно в обществено-политическия живот на кв. „Хаджи Димитър“ в гр. София: председател на ДСНМ „Иван Сергиев“, член на Районния комитет и съдебен заседател.

Четири години той учи хуманна медицина – прекъсва следването си – изключват го...

По-късно той завършва четиригодишен курс за сценаристи в гр. Баня.

Физически силен и добре сложен той спортува активно: бокс, плуване, ски-спорт...

Наследил усет към красивото от майчиния си род – род от интелектуалци – той живее в духовния свят на класическата музика – музиката изобщо, изобразителното изкуство, балета, театъра...

Филип Попов боготвореше морето, планината, децата, животните и ненавиждаше лъжата, притворството и предателството. За разлика от някои, той беше надарен с благородната душевност да се радва с радостта на всеки, който е докоснат с успех и признание.

От баща си Филип наследява тънкия шопски хумор и умение да преценява хората.

Филип Попов е сред литературните среди на гр. София от 60-те години на миналия век до края на Земния си живот. Сред бохемата на „Бамбука“ е известен освен с литературното си творчество и като „Боцмана на кораба за далечно плаване“ на поета Иван Пейчев и „...един от последните несъкрушими рицари сред българите!“ на писателката Свобода Бъчварова.

Обществената си литературна творческа изява Филип Попов започва с разказа „Дядо Йото“ – отпечатан в сп. „Наша родина“ – 1958 г. Негови разкази са отпечатани в сп. „Пламяк“ – орган на Съюза на българските писатели. През 1992 г. вестник „Литературен форум“ отпечатва есето „Кредо“ на Филип. Художественият изказ на Филип е високо ценен, поради което изрази от негови произведения са цитирани в Българско-руски фразеологичен речник на Държавно издателство „Наука и изкуство“ София – Москва 1974 г.

Филип Попов е работил и като асистент-режисьор към киностудия на Народната армия.

Като писател-сценарист Филип Попов е написал няколко литературни сценарии, от които два са за живота на миньорите на: каскада „Белмекен – Сестримо“ („Тези, които останаха“) и ВЕЦ „Батак“ („Път сред хората“).

Филип е и спасител на плажа в Созопол и... къде ли още не, опознавайки света.

Филип Попов (Филип Петров Филипов) е авторът на следните литературни произведения:

– „Неразбрани игри“ – сценарий за документален филм – 1961¹ г.

– „Краят на приказката“ – литературен филмов сценарий – 1963 изд. 2015 г.

– „Тези, които останаха“ – литературен мини-сценарий –

¹ Годината, през която е написано упоменатото литературно произведение.–

1962 г. изд. 2009 г.

– „Пушката“ – литературен филмов мини-сценарий – 1963 г. изд. 2009 г.

– „Мъдростта на пътеката“ – литературен филмов сценарий – 1965 г.

– „Елховата планина“ – литературен филмов сценарий – 1966 г.

– „Път сред хората“ – литературен филмов сценарий – 1967 г. изд. 2017 г.

– „Една нощ без сбогом“ – литературен филмов сценарий – 1969 г. изд. 2013 г. Посветен на Септемврийското въстание 1923 г. Отбелязан в статии на сп. „Филмови новини“ – 1969 г. и в-к „Народна култура“ – 1969 г. Несъгласието на автора – позовавайки се на авторското си право – да направи поръчкова промяна – с политически привкус – върху главния герой на сценария „Една нощ без сбогом“, ще се отрази впоследствие пагубно върху публичната изява на цялото му литературно творчество.

– „Поручикът се връща подполковник. Тука е така.“ – литературен филмов сценарий – 1969 г. изд. 2014 г. и 2015 г.

– „Нашите приятели“ – литературен филмов мини-сценарий – 1977 г. изд. 2009 г.

– „Глупачето“ – литературен филмов сценарий – 1973 г. изд. 2012 г., 2013 г. и „Глупачето (Петърчо)“ изд. 2018 г.

– „Поезия“: „Да не скърбим и да скърбим“ (По Славчо Красински), „Гарги“, „Номенклатурчикът и сценаристът“ – 1973 г. изд. 2012 г. И 2013 г.

– „Проломът“ – литературен филмов сценарий – 1990 г. изд. 2018 г.

– „Победител“ – литературен филмов сценарий – 1985 г. изд. 2012 г.

– „Лико от лавър“ – роман – 2001 г.

– „Кредо“ – събрани творби: есе, разкази, литературни филмови мини-сценарии и гротеска – изд. 2009 г.

Издадените книги на Филип Попов могат да се намерят в Народната библиотека „Св.Св. Кирил и Методи“, в Университетските библиотеки, в общинските, градските, селските и регионални библиотеки, в читалища, в Бояна филм ЕАД, в театри, в интернет като е-издания и други.

Филип Попов напуска този свят на 4-ти януари 2003 г. в гр. София след продължителни усилия за духовно и физическо оцеляване.

ФРАЗИ НА БРАТ МИ ФИЛИП ПЕТРОВ ФИЛИПОВ – ПИСАТЕЛЯТ-СЦЕНАРИСТ С ТВОРЧЕСКИЯ ПСЕВДОНИМ ФИЛИП ПОПОВ:

Само истината няма грях!

По сърна мога да стрелям, ако е насочила пушка в мен.

Ако някой ти каже, че не помни какво е говорил и правил като пиан, - те лъже.

Ние мъжете тичаме подир жени, ако ни бягат.

Мъжете не търпят умните жени.

Обичам всичко онова, което мога и да отмина.

На лошите хора най-лошото е, че не са постоянно лоши.

Иска, но не умее и затова мрази този, който умее.

„Широко скроеният“ човек чува и другомислещия.

Жена ти намрази ли роднините ти, знай, че теб те е намразила много преди това.

И България е красива като Швейцария, но трябва да дойдат швейцарците.

Има хора, които виждат нещата в живота, други, - като им се покажат, трети, - и да им се покажат, пак не ги виждат, а някои виждат само това, което искат да видят.

Някои мислят, че най-бързо се стига на върха като го сринат.

В гората едни чуват песента на върхарите, други се наслаждават на багрите и формите на дърветата, а някои пресмятат кубичите дървесина, които могат да придобият.

Някои скачат в лъскав файтон (die Kutsche в немския език и оттам кочияш), като бълхите, да се повозят...

Важното е, какво ще остане след нас. След нас „нужникът“ ще бъде пълен! („Глупачето.“)

Винаги съм казвал, че както зайците в Австралия, така и простаците у нас, немаат естествени врагове.

Виж буренът колко бързо задуши цветята!... Така е и с хората!

Изкорениш ли някой бурен, не бива да бъдеш сигурен, че няма да поникне друг по-опасен и още по-безполезен бурен!

Запиташ ли някого за нещо и забележиш, че „гребенът“ на високомерието му щръкне, - го отмени!

Благородството е като златото, - неподвластно на изпитанията в живота: добри и лоши!

Уморих се от високомерието на претенциозната посредственост...

И към сестра си:

Ако ми беше брат, щех да покоря света.

Лили (Лиляна Филипова)

„Проломът“ е литературен сценарий на писателя-сценарист Филип Попов по мотиви от новелата „Найден Големия“ на писателя Алексей Сегренски.

ПРОЛОМЪТ

В града е празник! Музика, цветя, хора всякакви...

С цветя обсипват слязлата от планината партизанска колона...

По цветя стъпват партизаните...

Радостни, усмихнати, някои просълзени, хората махат с ръце на партизаните и ги благославят...

Знамето носи Найден Големия. Сърцето му ликува. Крачи в първата редица най-отпред...

Веселин, сериозен и развълнуван, крачи до Найден и мълчи.

Найден поглежда Веселин и вижда, че устните му потрерперват и често преглъща...

– Дръж се Веселине! – не издържа на радостта си Големия и накланя глава към Веселин: – Ако ме беше застрелял оная нощ, сега кой щеше да носи знамето!

Пред Околийското управление има много народ.

Партизаните се разпореждат в града...

На спрял камион пред сградата на Управлението се качват партизани и мъже с червена ОФ-лента на лявата ръка.

Веселин и Найден са в голяма стая, вратата на която

е обкована с кожа. Веселин стои зад бюрото и е много сериозен. Найден го гледа колко е сериозен и го напушва смях, но се въздържа да каже каквото и да било и затова мълчи.

Веселин поглежда Найден:

– Оръжието сдаде ли?

– Сдадох.

– Така. Пистолета запази, но под дрехата ще го носиш. И си отивай на село. Кмет те правим. Власт си сега, Найдене!... Народна власт!... Гледай да не ни посрамиш!...

Найден е смаян от това, което чува:

– Откъде накъде... Аз с такава работа не съм се занимавал!... Тази работа не е за мене!

– Не бой се и аз не съм бил околийски началник!... Събери си нещата и тръгвай!... А навиците си ще оставиш – и, поогледал Найден, добавя: – Па и какво толкова ще събериш, като всичко ти е на гърба. Но насилие, своеволие... Слушай!... Това да няма, че както сме те поставили, така и ще те свалим!... Тоя път няма да мине без нищо!... Работата е сериозна!... Ясна ли ти е задачата?...

– Не толкоз ясна, но щом си рекъл ще ида. Само ми е жалко, че не намерих оня шантавия капитан, та да се попогледаме така с него на свободно...

– Остави Мавриков!... Хайде, братко... На добър път, Найдене!...

Доволен, но и загрижен, Веселин съпровожда Найден до вратата, а му личи, че не му е само това на главата.

В стаята при Веселин има мъже с ОФ-лента на ръкава. Вратата на стаята се отваря и Веселин поглежда да види кой идва.

На вратата е Найден.

– Какво, Найдене?

– Слушай... – Найден пристъпва към Веселин. – Мислих, мислих и реших, че ще да е по-добре тука! да остана, при тебе и при командира. Всичко друго съм съгласен да бъда, но за кмет... Не съм!

Веселин поглежда хората с ОФ-лента на ръкава и тръгва към тях:

– Излезте за малко, ако обичате – и, затворил вратата след тях, рязко се обръща към Найден: – Ти революционна заповед изпълняваш ли, бе!... – вика Веселин. – Кого да пратим?... Полковника, дето е в мазето ли...

– Добре, де... Ще ида – примирява се Найден. – Но да не се каеш после.

– Хич нема да се кая, аз!... Направиш ли някоя шуротия, пак аз ще се разправам с тебе. Това ни за секунда да не забравяш!... Ни за секунда-а...! – вика, подал глава от вратата, Веселин след излезлия бързо от стаята Найден.

А Найден, обиден и недоволен от Веселин, не се обръща.

По изровен междуселски път подскача конска каруца. Оттатък нивите се вижда село. Селото на Найден. Вижда се камбанарията на черквата, началното училище, кметството и някои от по-високите къщи. Найден се подрусва на капрата до каруцаря и не откъсва поглед от милото му, все пак, родно село.

По външните стълби на кметството, придал си важен вид, за да прилича на Веселин, се качва Найден.

Найден влиза в стаята на писарите.

Един от писарите го поглежда:

– Ти какво искаш, момче?

– Аз съм новият кмет! – изтърсва Найден и леко отмята дрехата на кръста си.

Писарите се втренчват в Найден и бързо се надигат от

столовете си.

Найден прави няколко широки крачки по дъсчения под. В настъпилата напрегната тишина се чува само поскърцването на дъските.

– Сядайте! – отсича с ръка, Найден. (И втрещените писари седат.) Найден оглежда писарите: „Нови са!“ После поглежда за стол, но празен няма. – Нареждам ви! – мълчи. – Дайте ми стол! Защо ме държите прав!... (Един от писарите подава стола си, но Найден не сяда.) Да ми направите един списък, в който да е отбелязано: кой каква къща има и какъв имот има и откъде го има и как се е сдобил с него!... Това е!

– „Как се е сдобил с него“ – повтаря един от писарите, – ние не знаем. Туй не е писано никъде...

– Като не е писано, ще го пишете! – казва Найден и излиза.

Черквата е в източния край на селото и Найден тръгва натат.

Найден и попът стоят един срещу друг в черковния двор.

– Ти дядо попе, ще затвориш черквата!...

– Туй са си църковни работи и ти нямаш право да затваряш черквата! – протестира попът.

– Църковни не църковни, ще я затвориш!... И в кръчмата да не ходиш!... И кафе няма да пиеш!... У дома пий колко щеш, но в кръчмата – не! Сега аз съм кмет на селото!

– Ти-и... – вглежда се попът и не вярва на очите си.

– Що?... Позна ли ме!... А, дедо попе?... Позна ли ме?... Помниш ли ютията през прозореца и лопатката...

– Помня, помня, синко... Ти си чирачето на Мирко Каца-мунски шивача. Не бяхме прави тогава... Аз и на майстора ти казах. Как да не те помня...

– ...като ме прасяхте за пирончета в аптеката да искам и за жабешка перушина при бай Лазар Келавия, а и сито ми сложихте в ръката, да не я разпиляя.

– Помня, но то... знам ли... Ти много си пораснал и нямаше да те позная, ако не се бе обадил... Ти си Найденчо.

– Браво, дедо попе, бистра глава имаш. Паметен излезе!

– Ама ти, къде се губи толкова време бе, сине?... Нямаше те тъдява...

– Учих, дедо попе, учих за кмет!

Шивачница „Галантон“ на Мирко Кацамунски.

Пред шивачницата: голяма група вълнуващи се хора.

Найден Големия е докарал беднотията на селото, а той и двама младежи ровят в шивачницата и описват топовете плат.

– Така – Найден слага химическия молив на тезгяха. – Сега твоя си работа по-нататък!... Ден и нощ ще шиеш, но тия вън, виждаш ли ги?... Ще ги облечеш... Един нема да върнеш!... Списъка е у мене!

– Дадено бе, Найдене – усмихва се поуплашен Мирко Кацамунски, – ще бъде! Подчинявам се! Ако нямаш нищо против и теб ще облека!... Е оня плат там английския е само за тебе! Кмет си сега.

– Свивай си устата! – присвива очи Големия. – Аз за себе си нищо неща!... Ти голотията обличай!

– Бива, но аз кмет да не носи нови дрехи, досега не съм виждал...

– Няма и да видиш! – озъбва се Големия и леко отмята палтото на кръста си, та Мирко Кацамунски да види пистолета и млъкне.

И бай Мирко млъкна.

Нощ, а по стълбите на кметството бързо се качват двама младежи.

Един от младежите чука на прозореца и в стоята лампа светва.

На прозореца глава подава Найден Големия:

– Какво има?

– Трябва да ти кажем нещо, бате Найдене...

Найден отвежда младежите в стая, в която освен легло и стол, друго няма. Леглото е неоправено, а изпод възглавницата се подава дръжка на пистолет:

– Думайте!

– Зърното заравят думбазите¹... Пълни чували с жито заравят из дворищата си... Като полудели копаят в градините си...

– Знам!... Да заравят!... Пък аз, като му дойде времето, ще отравям!... Сега... Събудете неколцина младежи и записвайте: кой, къде, що и как заравя. Те да заравят, а вие след тях и пишете. Това зърно дете заравят, ще ни е за запас...

Слънцето е високо.

Телефонът в кметството звъни. Един от писарите вдига слушалката и слуша, после почитателно я подава на Найден:

– За Вас е. Търсят Ви от града...

– Алл'ьо-о... – рева в слушалката Найден (Далече е града.) – и слуша, а лицето му просветлява, разтапя се от радост и тихо: – Веселине?... Ти ли си, бе?...

– „Как е?... Как си Найдене?“ – чува се гласа на Веселин в слушалката.

– Отлично!

– „Виждаш ли, че не е толкова страшно кмет да бъдеш?“

– Не е...

– „Да не си вадил пистолет някому!“

– Аа-а... – смее се Големия. – Пистолет не съм вадил. Без пистолет се оправям.

– „Тогава е добре. Не съм сбъркал, че те пратих. Майка

¹Чорбаджиите.

ти как е? Държи ли се?“

– Държи се бе, Веселине, държи се, какво да ти кажа, но ревматизма я мъчи, та не може да ходи и повече вкъщи лежи. Пък аз в кметството се пренесох да спя... Да съм под ръка.

– „Добре, добре. А ти я доведи майка ти в града, да видим да намерим лекар.“

– Ще я доведа. Непременно ще я доведа.

Клуб на РМС¹ в селото на Найден.

Младежите от селото са наобиколили Найден, а той е мрачен:

– Слушайте!... Мислих, мислих и това измислих!... Не сме си свършили работата докрай!

Младежите се умълчават.

– В скриновете си думбазите – Найден решително отсича въздуха с ръка – имат по дузина ризи на човек, а бедняците само по една и само с нея ходят. Право ли е?...

Очите на младежите блясват:

– Не е право!

– Тогава тръгвайте с мен!... Ще оставим на думбазите по две ризи на човек, а другите ще донесем в кметството и ще ги раздадем на бедните по списък!

В една стая на кметството се трупат ризи от тънко ке-нарено платно.

– Не са обличани нито веднъж! – един от младежите души всяка риза и гледа този, който още носи. – Миришат на нафталин и на чисто. Бате Найден каза, че в неделя ще ги раздадем. От Околийското управление щял представител да дойде, та да е тържествено, а и беднотията да разбере,

¹ РМС – работнически младежки съюз – младежка комунистическа организация.

че и за нея свят ден е дошъл!

И представителят на Околийското управление идва...

Следобед е и Найден, по една случайност, е в кметството.

Мотоциклет спира пред кметството и Найден поглежда да види кой е. На мотоциклета е Веселин и радостта на Найден няма граници.

Веселин тича по стълбата нагоре и Найден махва с ръка към писарите:

– Бегайте да се разхождате!... Имам работа с околийския началник. Хайде, бързо!...

Писарите излизат, а отвън Веселин ги връхлита като буреносен облак.

А Найден – тържествено радостен – е разтворил ръце да се прегърнат, но като вижда нахлулият в канцеларията Веселин, да разкопчава кобура на пистолета си, усмивката му застива.

– Ти знаеш ли какво си направил?...

– Веселине...

– Знаеш ли какво си направил те питам? – Веселин върви към Найден, а лицето му е от зло по-зло и Големия се обърква, а и бързо сеща какво да каже:

– Ами нищо. Каквото ми е наредила революцията това съм направил!

– Революцията не ти е наредила да затваряш черквата!... И да принуждаваш шивача да шие дрехи на когото ти кажеш... А за ризите, дето си иззел... За тях, ще те разстрелям!... И ще те разстрелям без окото да ми мигне! – вика и върви към Найден, Веселин.

А Найден слага пистолета си на масата и разкопчава ризата си:

– Стреляй!... Може да съм сгрешил (Веселин върви и гледа Големия.), но за революцията съм го направил – продължава

Найден. – За беднотията!... Толкова не съм вземал за себе си!... В черквата и без това никой не влиза!... В черквата попът само бабичките събира!... А шивача е пълен с пари и пари не му трябват!... Да ги жалия ли, кога те никого не са пожалили... и няма да пожалят!... И тебе и мене няма да пожалят!... А ти си дошъл да ме стреляш, че съм ги посплашил малко... Те и двамата повече заслужават!... Малко им е това, което направих!

– А ризите...

– Ризите те сами трябваше да донесат, а не да ги диплят в скринове и ракли!... Като не ги обличат, защо им са!... Ще ги облекат тия дето нямат!

И, изправили се един срещу друг, Веселин с разкопчан кобур, а Найден с голи гърди, двамата се гледат. Веселин не снема поглед от Найден, но и Големия не снема поглед от Веселин!... И се вижда на лицето на Големия, че той не се чувства виновен и, ако Веселин е решил да го стреля, да го стреля!... А Веселин сваля ръка от кобура на пистолета си и минава покрай Найден, но, без да го погледне и, тръснал се на един от столовете до масата, се хваща за главата и се тресе от смях:

– Ти не си за кмет, бе!... Как съм могъл да си го помисля, бе!... Ти си за първобитния комунизъм, бе!...

– Какъв, какъв...

– Първобитния. Нали Христос бил казал – смее се Веселин, – че, ако имаш две ризи...

– Ти да прощаваш, но аз в черква не стъпвам, а и в училище като ни водеха на причастие комка не съм вземал!... От попа бягах!...

– Нищо, че не стъпваш, работата ти е такава. Християнска!... Сега викни младежите и им кажи да върнат ризите по къщите!... Ама без увъртания и веднага!

– Не! – отсича Найден.

– Как „He!“?

– Ти мене за резил ли ще ме правиш! – гневи се Найден и не иска да разбере, че трябва да се подчини. – Какъв кмет съм аз като ми отменяш заповедите!

– Ти сам се правиш за резил!... Сам!... И не само себе си резилиш, но и нас!... Не си вече кмет! Уволнявам те!

Привечер мотоциклет напуска селото. На мотоциклета е Веселин. Зад Веселин стърчи главата на Големия.

Големия гледа с мрачен поглед изнизващите се край него къщи на селото и, когато и последната остава зад тях, въздъхва издълбоко и се понамества на седалката:

– Тая ти. Свърши се тя с моето кметуване!... Ти, Веселине, все не ме оставяш докрай да си свърша работата. (Веселин мълчи.) Сега къде ме водиш? – и го побутва в гърба.

– В града те водя да се учиш на ред и дисциплина!

– Веселине, виждаш ли това възвишение отсреща?... Спри за малко. Ти не знаеш какви безгрижни дни съм изкарал аз тука – Големия втренчва жаден поглед в здраво издълбаното възвишение, което погледнато от там, където са, е съвсем близо.

Ретроспекция .

Развиделява се и първите лъчи на Слънцето поздравяват града.

Найден стои пред нагъсто облепена с афиши висока дъсчена ограда. Лицето му е почернено от гъста черна брада. Хлътналите му очи гледат диво.

Найден върви по широка градска улица. Едни хора го задминават, с други се разминава, а някои стоят пред витрините на магазините и гледат изложените стоки. И Найден, с вид на празноскуташ, спира пред една витрина и вторачва поглед в човечето с разперени дървени ръце, което му е

взело очите. Човечето си има уста и очи и всичко и му се кланя, сякаш го кани да влезе в магазина.

По едно време Найден усеща, че някой го гледа и се обръща, но Слънцето го заслепява и той отново поглежда към човечето на витрината. Но усещането му, че го наблюдава някой, е толкова натрапчиво и досадно, че той отново се обръща.

На две крачки встрани от него стои мъж. Мъжът е с каскет на главата и, бръкнал в джобовете на панталона си, го гледа и се смее.

– Да се запознаем! – подава ръка мъжът. – Мене тука целият град ме познава. А и целият край наоколо. Динката ми викат. И Тухладжията ми викат. Правя тухли. Сеча ги на преса и така ги изпичам и докарвам на цвят, че моите тухли греят, греят. А ти, като те гледам, си само за тухлар... за лоста си. Двайсет процента вземам аз, заради пресата, тя си е моя, а останалото давам на всички по равно. Сиреч ако си съгласен... Дай си ръката!...

Горещ слънчев летен ден. Голяма преса за тухли. На пресата работят трима души. Обилна пот се стича по телата им.

Двама със завидна скорост и умение зареждат калъпа с пръст и Найден, млад и силен... „Хоп!“ – като тигър, увисва на лоста и лостът се превива до земята.

– Скачай и не мисли за нищо, Найдене!... Лостът ни е майката на нас!... Лостът ни храни!... Без него сме сираци!... – Динката и мъж някакъв до него (клиент сигурно) се възхищават от силата на Найден.

До пресата шише с вода се топли на слънце. На пресата и около нея никой няма, само нечия риза се ветрее на лоста...

В сянката до един от копторите е сложена трапеза.

Динката, Найден и другите двама седят на кой каквото е намерил и, така дъвчат, та се чува как ушите им пукат.

– Вземайте, вземайте... – подканва ги Динката и трупа храна пред всекиго. – Не се срамувайте, ами лапайте, че тя нашата работа без лапане не върви. Няма почивка за нас!... Няма сън!... Нашата почивка е през зимата. Тогава лежи колкото щеш. А сега колкото повече тухли, толкова повече банкноти ще измъкнем от тузовете – Динката побутва големи парчета салам към Найден. И хляб трупа пред него. – Яж! Доволен съм от тебе. Ти само за лоста си роден!... Звяр си! Но то да ти кажа правото, е и полезно за тебе!... Нема да раснеш повече!...

– Утре те напускам, Динка – изрича с пълна уста, Найден и поглежда Динката с празни очи. (Динката трепва и поглежда Найден.) – Така нá напускам те и повече няма какво да приказваме.

Другите двама спират да дъвчат и поглеждат първо Динката, а после Найден.

– Твърдо си решил, или... се шегуваш?

– Няма шега. Напускам те!

– Твоя си работа, Найдене, голям си и по ръст и по име и, щом си решил, нека тази вечер, като за последно, да отскочим до село, че подивяхме тука!... Знаеш ли в село какви седенки стават... а и момите ни са хубави... Ще отскочим натам, а тия двамата да наглеждат копторите тука.

– Не ми трябва моми на мене... И нищо не ми трябва!

– Послушай ме... Аз и без това щях да ходя – поглежда го Динката, – но по-добре ще е да не съм сам. А за това, което си наумил, Найдене, няма да те разубеждавам!... Човек си е сам господар на себе си!... Ако иска работи!... Ако иска не работи!... Речеш ли насила да го караш, не е работа!... Такава е моята философия!

Озадачен от непознатата дума, Найден поглежда недо-

верчиво Динката.

Нощ.

Двама души вървят през полето. Найден и Динката се връщат от седянка. Динката ситни и се клатушка. Найден тромаво набива крачки.

– Ти на тая твоя сила – плете език Динката – трябва да сложиш... спирачката!... Луд си!... Като вран кон си луд!... Защо удари човека?

– Наплюва ме.

– „Наплюва ме“. Говореше ти нещо. Не видях да те плюва.

– Щом не си видял, трай си!

– Ама ти така ще изпотреш целия свят бе, Найдене!... А не мож го претрепа, защото светът е голям и ще те претрепе той!... И затова трябва да сложиш спирачка!... На силата си!... Силата, да ти кажа... повече бели прави!... Умът е по-силен от силата!... Гледай мене!... Трябват ли ми пари?... Трябват ми!... Мога ли да ги открадна от тези, които имат?... Мога!... Но не го правя... Веднъж ще открадна, дважд ще открадна, а третия път ще ме спипат „архангелите“ и... хайде в пандиза. А на мен хич не ми се ходи в пандиза и затова съм си купил преса и с пресата измъквам паричките, де повече, де по-малко от тези, които имат!... Разбра ли?... Работата е проста!... Даваш, за да ти дадат!... Никой никому даром не дава!... А ти, Найдене, си мислиш, че е инак!... И, като те е дарил Господ със сила, си мислиш, че на теб всичко ти е позволено!... Не ти е позволено, Найдене, нито на тебе, нито на мене!

– „Нито на тебе, нито на мене!“ Ти все небивалици говориш, Динка!...

– Голям си, Найдене, силен си и Големия ти викат. Ами, ако си малък?... Ами, ако си дребосък някакъв?... Всеки ли да те мачка и да те подмята?... Не е виновен дребосъкът

че е дребен!... И той има право да ходи по Земята!... И за него има местенце по пътя!... Всеки си има местенце. И местенцето си е негово!... Не му го оспорвай!... А ти само за това, че си по-силен... „Прас!“ по кратуната. Че, ако всеки по-силен така прави, светът ще заприлича на зверилница!

– Че аз и дребосък съм бил – Найден показва колко е бил.

А Динката го гледа и се смее:

– А, бе... я не ми разправяй смешки!...

– Никакви смешки! Верно е. И тая пуста карта по география... и с пръчката не я достигах... А всички ми се смееха.

– Значи-и... силата после си я придобил! – замисля се Динката. – И затова не знаеш какво да правиш с нея... Не!... Няма да те пусна!... Ще подскачаш още някоя и друга година на лоста и умът ти като стане поне толкова голям, колкото ти е и силата... тогаз върви където щеш!... Тогаз ще съм спокоен за тебе!... Ще ти притурия още малко към дела. Ти заслужаваш. Но няма да те пусна! Дай си ръката, Найдене!... Оставаш!

Тиха лятна нощ. Звездите са слезли по-надолу и са големи...

Найден е полегнал край догарящия огън и, подпрял се на лакът, слуша любовните призови на щурците.

– Знаеш ли, Найдене... В една книга четох, че злато има навсякъде по Земята – Динката ляга по корем и хвърля съчка в огъня. – Не само в Аляска!

– Къде е това „аляска“?

– Аляска е далече. В Америка. Но ти и Америка не знаеш къде е.

– Прощавай, но Америка знам! Ти ми кажи Аляска къде е!

– Горе в ъгъла на Северна Америка. Та златото е навсякъде и е на тънки и на по-дебели жили. И аз все си мисля, че така както копаем Земята, – за тухлите де, някой ден ще

ударим на жила.

– Каква жила?

– Златна.

– Е приказвай си тогава, Динка, аз няма да ти преча.

– Прав си! – трепва Динката и поглежда Найден. – Златото трудно се намира!... А знаеш ли пак в книжка съм чел, че и диваци по Земята има... с каменни брадви и със стрели от кремък... и си ходят голи, и месото сурово ядат... ей така... ръфат го и им е сладко. Тц-Тц-Тц... Всичко има по Земята, Найдене, а ние с тебе ходим по нея и стъпваме по какво ли не. И по злато стъпваме, ама нă не знаем, ако знаем, добре, но не знаем...

Работата около пресата е приключила и Найден се е проснал на земята и, разкراчил крака, лежи – почива си. И онези двамата си почиват. А Динката седи на тревата до дамаджаната с вода, разгръща вестниците, които е донесъл от селото и чете и цъка с език:

– Тц-тц-тц... Бре-ей... – клати глава и се чуди, Динката. – Много войни стават, бе... Една в Абисиния. Друга в Испания. За Америка – онази южната – да не говорим, – там те непрекъснато се трепат!... Там всякога е юруш!... А Земята е голяма и място за всекиго има!

– Тебе какво те интересува? – обажда се Найден.

– А бе чудя се на тия хора защо не си седят на задника, а са се емнали да се избиват едни други за нищо и никакво...

– То, ако погледнеш, дип¹ не е за нищо...

– Така е. „Дип не е за нищо“... Прав си! Едните имат повече, а другите не стават каил² и искат да им го вземат. Но бива ли да си чупят главите за такова нещо!... Хора умират,

¹ май

² Примиряват

Найдене, хора такива като нас!... Млади хора!... Здрави хора!... Да ги наредиш в една редица, па да им дадеш сто, двеста, хиляда преси и ще направят тухли за десет града!... Ама, на́ умираат. А си мислят, че колкото повече пречукат от другите, докато и тях не ги пречукат, толкова по-добре ще им бъде на онзи свят...

Слънцето напича. Работата около пресата кипи...

Наближава обяд и Найден, надигнал дамаджаната да пие вода, вижда, че Динката, нагребил пакети с нещо за обяд сигурно, се задава откъм селото, а пристъпва като да носи нещо тежко на гърба си. Найден мисли, че Динката се е почерпил в кръчмата и, подсмивайки се, тръгва към лоста.

Но Динката не се е почерпил и не поздравява като друг път.

– Какво ти е, Динка? – подскача Найден и лостът, – „Хоп!“ докосва Земята.

Динката гледа Найден и мълчи.

– Ако си решил да ме купуваш, няма да ти стигнат парите!...

– Голям си! – обажда се по едно време, Динката. – Як си!... Ще им потребваш!... Тъкмо такива им трябват!... Войната почна. Големата! По радиото съобщиха. По радиото: музики, фанфари... Да ти писнат ушите. Радват се, а после ще плачат. А ти зимата ще бъдеш войник и ще ти бъде тежко.

Край на ретроспекцията.

И ето, че Найден Големия е в униформа на подпоручик от милицията.

Найден държи в ръцете си книжа и върви по един от коридорите на Околийското управление, а копчетата на униформата му, а и офицерските му ботуши светят, светят... Някакъв мъж му говори и Найден, наклонил глава, слуша.

Найден влиза в кабинета на Веселин, а Веселин го по-

глежда лошо:

– Няма да се научиш да влизаш както му е реда и толкоз!...
Я се върни и влез както трябва!...

Засрещнат така от Веселин, лицето на Найден помръква и той слага книжата върху бюрото:

– Слушай, Веселине!, я остави тия работи, че вече ми е дошло до гуша от тебе!...

– Униформа носиш! – зъби се насреща му, Веселин.

– Мога и да не я нося – зъби се и, Найден. – Не съм се родил с униформа, та като влизам при тебе да тропна с токовете на ботушите си!... Ако искаш да знаеш на мен никакви ботуши не ми се тропат и душата не ми е в петите!

Наиден излиза и така тряска вратата след себе си, че мазилката около нея се свлича.

Сградата на Областния комитет на БКП.

Наиден поглежда надписа над входа и влиза в голямото бяло здание.

Наиден влиза в луксозно обзаведения кабинет на командира на партизанския отряд.

Като вижда Големия в униформа, радостна усмивка разтяга устните на командира, но миг след това лицето му става сериозно:

– Какви има, Найдене?... Ако си направил някоя беля, аз не съм овластен да те съдя. Ще отговаряш не пред мен, а пред закона! Преди беше друго.

– Ти остави това, ами кажи какво става с тебе – Найден тръгва стремително към командира, но спира на няколко крачки пред него.

– Защо бе, Найдене – озадачен е от въпроса му, командирът. – Сядай да се видиме.

– Не мога да те позная бе, човек... В планината гладувахме, а ти се държеше. Сега на нищо не приличаш!... Отслабнал

си... Сенки имаш под очите... Само перчема ти е същият. И дрехите ти са вехтички... А я виж мен! – Найден прокарва ръка по копчетата на мундира си... Показва и ботушите си... По всичко си играе Слънцето!

Командирът наблюдава Найден и разбира, че Големия не е щастлив.

– Трудничко е! – командирът става и тръгва към Найден. – Но на нас всякога ни е било трудно!... Сега повече от преди!... Не знаем много работи!... Учим се!... Ти конфискува ризите в твоето село, нали?...

– Аз!... Кой друг ще го направи! – смее се Найден и отбягва погледа на командира.

– На всеки може да се случи, а си и мисля, че всеки трябва да се поопари веднъж-дваж, та сам да разбере кое е правилно и кое не. Сега кажи за какво си дошъл...

– За униформата.

– Коя униформа?

– Тая дете е на мене. Не я ща!... Аз за униформа не съм!... Тухли съм правил, камъни съм вадил и ми е било леко, а в униформата съм като в калъп. Пречи ми!... Веселин да си носи неговата, щом му харесва!

– Къде искаш да идеш?

– Не знам. Но униформата ми пречи. Без униформа съм си добре.

Командирът гледа Найден и мисли, после вади папки от чекмедже на бюрото си и прелиства документи:

– Ти земята я познаваш, нали...

– Че как да не я познавам като толкова години съм бил тухлар!...

– Не те питам за тази земя, а за тази дете се оре и сее.

– Май не я познавам толкова добре, но кога се сее знам!... Знам и колко надълбоко се оре, че старият като малък ме водеше на чифлика. Там аргатуваше той. Ние земя имахме

колко една черга...

– Каква черга? – поглежда го командирът, съсредоточил вниманието си в папката пред него, и не разбира какво иска да каже, Найден.

А Найден го гледа и се смее:

– Черга не съм конфискувал!... Думата е такава!... Нива пет-шест декара... Сиреч колко една черга. Старият беше повечето на гурбет, а и по чужди ниви. Със старата я копахме и жънехме.

– Ти сега – командирът прибира папката в чекмеджето – иди в Околийското и сдай униформата си!... Щом не ти харесва да носиш униформа, сдай я!... На Веселин ще се обадя аз!

– И като я сдам, какво?

– Като я сдadesh, – ще отидем с теб утре на село. Председател на стопанството те правим. Влизам ти в положението, Найдене... Разбирам те.

– Кое село? – смръщва вежди Найден. – Нашето ли?...

– Вашето.

– Другарю командир, нека да не е нашето!... Нека да е друго. Като на брат ти се моля, нека не е нашето!...

– Няма да е друго! Вашето ще е!

– Ама нали им обрах ризите...

– Обрал си, но си ги върнал!... Значи поправил си грешката!... Тази е най-малката грешка, която си правил...

И Найден се сеща и за друго, което е правил...

Ретроспекция.

Мандра в подножието на планината...

Сграбчил пита кашкавал, като гайда, Найден я подпира на най-горния сандък от сложените един над друг сандъци, реже големи парчета кашкавал и ги тъпче в устата си.

– Ти луд ли си или тепърва ще полудяваш! – крещи

Веселин и удря Найден. Найден изпуска питата и, озверял от глад и яд, като зло куче, на което са издърпали кокала от устата, се обръща и злобно поглежда Веселин. – Виж се! – крещи насреща му Веселин. – Виж се какво правиш!... В кариерата трябваше да те оставя аз тебе!... При нас всичко е на всички, а ти от общото гълташ!... Ще го делим на дни, та за всекиго и за по-дълго време да има. Кой прави като теб бе, Найдене?... Погледни!... Погледни ти казвам!... Всички са гладни, а не пипат!... Хайде!... Погледни и ми кажи виждаш ли някой като теб да прави!

Партизанската колона се изтегля в планината...

Найден носи два чувала с пити кашкавал – по един на всяко рамо. Пушката му виси на гърдите и едра зърнеста пот капе по нея.

Партизанският лагер.

Найден влиза в землянката на командира.

– Другарю командир, дойдох да ти кажа, че аз наистина съм **с т и х и я**!... Донесох половината пити и не пипнах нито една!... Но, ако речеш да ме изгониш, ще бъдеш напълно прав! – и вторачва очи в лицето на командира.

Командирът поглежда Найден, но лицето му не подсказва нищо.

– Какво да ти кажа, Найдене... Че си стихия, стихия си, но не ти ли преседна от кашкавала...

– Преседна ми, другарю командир.

– Това, Найдене, означава, че си отнел от стихията в тебе!... Кашкавалът беше първата проверка за тебе!... Повече нищо няма да ти кажа.

Излязъл от землянката на командира, Найден вижда Веселин и, радостен, че командирът му е простил, тръгва към него:

– Веселине... Простиха ми!... (Веселин го поглежда и влиза

в близката землянка.) Веселине, бе... – не се отказва Найден и вика след него. – Излез!... Ти не знаеш, че командира ми прости...

Найден стои пред землянката и чака, но след малко осъзнава, че Веселин няма да излезе, защото му се сърди и не иска да го види, а не иска и да говори с него и лицето на Найден се разкривява в себесъжалителна гримаса. „Пак сбърка, Найдене, пак сбърка, дебела главо!“

Трупове на двама младежи са захвърлени насред прашния селски мегдан¹. Дрехите им са изпокъсани, а телата неестествено плоски. Пази ги войник с пушка. Дебелак с голяма кръгла глава – важна личност в градски дрехи – свойски разговаря с жандармерийски офицер и двама военни. Дебелакът е извършил нещо значимо и е на почит.

Двор. Селска къща и плач на умряло.

В къщата: запалено кандило и примрели от скръб хора. Три жени утешават потъмнялата от скръб майка на един от захвърлените на мегдана младежи.

В двора: много хора.

Вестта за убитите младежи събира хората от селото на мегдана и те, уплашени, но и замислени, гледат трупове на младежите пред себе си. Клепалото в църковния двор отмерва един удар, после втори – кръстът на църквата трепти в маранята – и дебелакът поглежда към камбанарията на църквата.

Партизанският лагер в планината.

В землянката на командира са Веселин и Найден.

Командирът:

¹ Площад.

– Листовките са разпръснати вчера из селото. Решението на щаба ще изпълните двамата!... Тръгвате преди полунощ!... Ти, Веселине, ще приведеш в изпълнение смъртната присъда над кмета!... Големия ще те прикрива! Не го щадете!

А това, че Големия тръгва на акция с Веселин и, че Веселин няма накъде вече, а и да иска, не може да му се сърди повече, кара Найден, докато се приготвя, да се радва като дете, но вътре в себе си, без да се издава.

Тежка е отговорността, легнала на плещите на двамата!

Нощ. Веселин и Найден вървят един подир друг. Тихо е. От време на време се чува далечен проточен кучешки лай...

– Не те разбирам – обажда се по едно време, покашляйки, Найден. – Не те разбирам, Веселине!...

– Ще ме разбереш, кога му дойде времето!... Не се сърдя, но много ме огорчи, злепостави ме пред всички!... Тази ти постъпка няма да забравя скоро!

На хълма над селото – на фона на звездното небе се открояват две тъмни човешки фигури.

Долу селото спи.

Нощ. Двуетажна къща в голям двор. В двора: дълги навеси, плевня, хамбари и конюшня.

Найден и Веселин са във войнишки униформи и уверено влизат в големия двор. Кучето лае, но Веселин е спокоен и върви към вратата на къщата, а покашля, да бъде чут. Найден е по-назад и, както са се уговорили, със заредена пушка...

– Господин кмете – удря на вратата на къщата Веселин, – трябва да се явите по спешност в общината при капитана във връзка с настаняването на хората...

Отвътре някой пита нещо, но не се показва.

– Капитан Мавриков, господин кмете, втора дружина и тридесет и трети пехотен полк на Негово Величество!...

Войниците са уморени.

Чул името на капитан Мавриков, което Веселин кой знае защо произнася, Найден наблюдава Веселин, но пръхтенето на конете откъм конюшната отвлича вниманието му.

Найден влиза в конюшната и отвързва конете:

– Бягайте, кончета, вие не сте виновни!... Пък аз ще му пална една „свещичка“ на тоя думбазин с думбазин... – говори си Найден.

– Не мога да зная – чува се гласът на Веселин. – Аз съм натоварен да Ви предам нареждането... само!

А Найден в конюшната е готов да палне „една свещичка на тоя думбазин с думбазин“ и я „палва“ и огънчето от кибритената клечка като живо дълбае сеното и конюшната пламва, а наоколо става светло като да е ден...

Видял пламналата конюшня, кметът разбира каква е работата и стреля през прозореца.

– Веселине... – Найден тича да прикрива Веселин.

А Веселин дебне кмета – оня с голямата глава на мегдана – да го улучи, но кметът не е вчерашен – подал е само цевта на карабината от прозореца – той не се вижда – и стреля хаотично да разбуди селото и вика, но не: „Помощ партизани!“, а:

– Пожа-ар!... Пожа-ар!...

И Веселин разбира, че трябва да бягат.

Веселин и Найден минават през комшулуци и дворища и излизат на неосветена улица...

Веселин и Найден са извън селото и Веселин, най-неочаквано за Найден, опира пистолета си в гърба му:

– Върви и не се обръщай! – и, смръщил вежди и стиснал ядно зъби, Веселин решително подкарва Найден пред себе си.

– Къде ме водиш, Веселине? – пита по едно време Найден,

но не се обръща, а върви покорно, защото е наясно, че Веселин не се шегува.

– На разстрел!... Селото е близо и ще ме чуят, иначе веднага щях да ти тегля куршума!...

– Шегуваш се...

– За шега място няма!... Ти провали акцията!... Ти провали всичко-о...!

– А бе, ти... друг път ще ме разстреляш, ами си свой, та не ща лошо да ти сторя...

– Не бръщолеви, а върви!

Найден мълчи и върви и, без Веселин да забележи, поосвобожава ръката си от ремъка на пушката – прави си сметка да избие пистолета от ръката на Веселин, но зад тях припукват пушки и Големия чува Веселин да казва:

– Ох, мамка му негова, в крака ме удари...

Найден се обръща и вижда, че Веселин се свива от болка и той, без да се замисли и за секунда, го мята на гърба си – взима и пистолета му от земята и тича, защото куршумите около тях свистят, а чува и командите на жандармерийския офицер...

Свистят куршуми, но Найден с Веселин на гърба прескача трапища и тича като луд...

– Няма да им се дам, Веселине-е...! Да има да взема-ат... Аз сила имам и, ако тя сега не ми помогне, защо ми е...!

Найден, с Веселин на гърба, е много далече от селото и не тича, а върви, понамествайки го от време на време на гърба си:

– И не ме ядосвай, защото хем ми тежиш на гърба, хем кръвта ти тече по мене, а не млъкваш!

– Няма да млъкна! Яд ме е!... Яд ме е, че не те застрелях, па после... да ставаше каквото ще!... Малко ти е куршум за това, което направи, тъпанар с тъпанар такъв!...

– Не бързай! Потърпи малко!... Ще ме застреляш. Нека

първо се измъкнем! Пък и като се замисля... Какво пък толкова лошо съм направил!... Верно, че му се размина на оня мръсник, но пък целия изгоря!... Това малко ли е?... Сега само пепел ще яде!...

– Ох...! – стене Веселин. – Има ли някой, който да се е признал за виновен!... Има ли?... Ти знаеш, че съм прав!... Теб и кашкавала в мандрата не те научи на нищо!... На нищо!... Нищо-о...! Ти си Найден Големия и такъв ще си умреш!

Найден си трае.

Тихо тягостно утро. Само няколко слънчеви лъча осветяват поляната в планината...

Веселин лежи на постеля от листа върху отрязани клони. Двама от партизаните обработват раната на крака му. Веселин стиска зъби и скубе тревата около него. Много го боли.

Найден стои пред командира на партизанския отряд.

Найден слага пушката на земята, после войнишките дрехи отгоре и изхлузва ботушите. Найден държи ботушите, гледа босия срещу него и промахва с ботушите. Ботушите тупват в краката на босия:

– На!... Нищо неща за оня свет!... Дрехи и ботуши не ми трябват!... Нищо не ми трябва!

А Найден се опасява да се обърне с гръб към командира, но стиска зъби и се обръща. Обърнал се вече, Найден вижда завет под скалата вдясно и тръгва. А Найден пристъпва и си мисли: „До там някъде съм жив, а оттам нататък ме няма. Нямаме просто!“

– Найдене, ела тука!... И се обличай! – вика, стиснал горчиво устни, командирът, и тръгва към една от землянките.

А Найден:

„Поживей, подарен живот!“ – и опипва дрехите преди да ги облече.

Всички землянки в партизанския лагер са празни. От време на време се чува стрелба и тъпото пукане на ръчни бомби.

В лагера освен Найден Големия, който върви покрай землянките и лениво клати очукана бака с вода, друг не се вижда.

Найден оставя баката и се заслушва в посока на звука.

– Зверско време – мръщи се готвачът и не поглежда Найден. – Малко остана, а за една седмица шестима. Сърцето ми кърви като си помисли, че нашите са в Румъния, а тия гадове не престават и не ни оставят на мира. Чудя се на какво разчитат.

– Пушката... Пушка нямам аз!... Пушката не ми оставиха! – скърца зъби Найден.

– На теб, Найдене, кръвта ти е буйна, а искаш и отведнъж да стане. На теб все ти се иска да му палнеш клечка на тоя мръсен свят и после да му гледаш сеира. Затова не ти оставиха пушката. При мен, братко, те оставиха, защото при мен сол малко има, та няма да пресолиш манджата. Друга беля не мож направи.

– Не е така!

– Така е, Найдене!

– Не ми ги разправяй ти тия на мене!... Пушка ми дай!... Таман завърших училище и баща ми ютия ми тикна в ръцете!... Искам да се бия, те готвач ме правят!... Така ми върви на мене!... И, докога...

– Значи на училище си ходил...

– Ходих. Ама само четвърто изкарах. Бедни бяхме. Трябваше у дома да помагам.

– От кой край си Найдене?

– От нашия.

Найден сее царевично брашно за качамак. Готвачът бели картофи.

– Много занаяти си изучил, Найдене, бая си поскитал из божия свят... Много си видял...

– Много! Но най-много бях тухлар. При Динката работех на преса за тухли. Добри пари изкарвахме ние с Динката. Душа човек е Динката!... Къде ли се скита той сега! – замисля се Найден. – Къде ли подклеква по пътищата... Подклеква. Така ходи Динката!

Откъм долния край на лагера тичат, ръкомахат и викат двама партизани:

– Гасете огъня! Обграждат ни! Оттегляме се!

След двамата прииждат и други и всички тичат към землянките.

Найден и готвачът се суетят и чудят „Кое по напред!“...

Над каменистия склон виси и разстила пушечна мътилка.

Партизаните са залегнали на склона, а по тях бият с пушки, картечница, бомби, камъни... Картечницата е на възвишението и, надигне ли се някой, шета – пердаши по него.

Найден и готвачът са изнесли партизанската „кухня“ и тенджерите дрънчат при всяка експлозия...

Найден пълзи. Картечницата шари около него, а той, „стиснал душата си в зъби“, пълзи.

Найден разпознава Веселин по конحوвете на ботушите и го дърпа за дрехата на гърба:

– Дай бомбите! – крещи Найден. – Дай ми бомбите-е...! – реве с цяло гърло Найден и го дърпа.

– Не ти давам бомби на тебе-е...! Махай се-е...! Ти си... луд!

– А... бе... дай... бомбите... като ти... казва-ам...!

Найден измъква бомбите от колана на Веселин и, със завидна бързина и пъргавина за ръста и килограмите си,

пълзи и търкаля надолу по склона – да излезе от обхвата на картечния огън, а след това тича и, захващайки се о ниски храсти, се катери нагоре, за да излезе в гръб на картечаря. Найден не вижда картечницата, но чува, че е близо и, хванал двете бомби с една ръка, се провира под клоните на дърветата и, слязъл малко, се появява в гръб на картечаря. Този до картечаря поглежда в посока на шума и вижда Найден. И Найден праща бомбите към картечницата...

„Пам! Па-амм!...“ – мътилка от пушек и в мътилката силует на човек, разперил ръце...

– Накъде... – вика Големия и камък поваля силюета на земята.

Найден ляга върху картечницата и я завърта, но тя отказва и той поглежда към двамата на земята – струва му се, че единият диша и го разтърсва, но после го захвърля и с треперещи ръце отново посяга към картечницата и тя за негова радост:

– „Крр-кррр... крр...“

– Леле, мале, оправй се-е...! – вика, присвил очи, Найден, и душата му пее от радост.

А жандармеристите, пернати от тяхната картечница, се объркват и тичат надолу по склона...

Смрачава се. Партизанският отряд се е разположил на оградена с клонести буки поляна.

Ранените са пренесени в одеяла и носилки от клони.

Напрежението от тежкия ден лежи на лицата на всички.

По тревист склон на планината един след друг слизат двама души в жандармерийски униформи. Този, който е отпред е по-нисък и гологлав и като ходи ситни (Спъва го нещо.) На врата му като наниз от чушки висят патронни

ленти. Зад него върви Найден Големия и носи картечница на гърба си. От време на време Големия побутва пред него този да върви по-бързо:

– Шавай, шавай!... Втор живот живееш!... Благодарност неща, но послушен трябва да бъдеш!... Малко ти беше пердаха горе!...

– Мобилизиран съм – оправдава се той пред него.

– И аз бях мобилизиран. Не се оправдавай!... Най мразя тия дете се оправдават.

Найден и онзи пред него се появяват на поляната, на която се е разположил партизанския отряд.

Веселин разпознава Големия, но е озадачен кой може да е този пред него, който ситни като спънат с букай кон...

Партизаните гледат Големия и мълчат.

– Е тука – сочи Големия, без да погледне някого. И оная до него сваля патронните ленти от врата си и, без да се навежда, ги пуска на земята. – Сега се дръпни!... – Найден сочи командира и Веселин. – Вече можеш да се представиш кой си, що си, що чиниш тука, майка ти знае ли, че си тръгнал да гониш партизани и така нататък... Хайде, почвай!

Големия слага картечницата до патронните ленти и се изправя:

– Ох!... А сега добър вечер!...

Командирът тръгва към Големия да го прегърне, но се сеща, че не е спазил партизанския устав и спира, а се радва и му се възхищава.

Найден:

– Не, че не съм бързал, но с тогава се погонихме и затова се забавих.

И командирът се отказва да каже това, което е мислил да каже а, проследил ръката на Найден, поглежда жандармериста:

- Найдене...? Това какво е?
- Заробих го.
- Питам те за тоягата, която се показва от яката.
- А-а... Гяволия една! Да не бяга.

А Веселин сега вижда подалия се край на окастрен клон, който Найден е вкарал отзад през яката на куртката и оттам през единия крачол на брича в ботуша на жандармериста.

– Като слезем в града и завземем властта, Найдене, а това...

- Кога?
- Ще видиш.
- Ама кога бе, човек?
- Скоро. ...да не забравиш да патентоваш тая дяволия!

Командирът наблюдава как Веселин и друг един от партизаните се мъчат възможно безболезнено, да измъкнат окастрения клон през яката на куртката на жандармериста, а им е трудно, защото Найден, предвидливо, е набил клона в единия му ботуш.

Партизанският отряд е строен и Найден Големия е с една крачка пред партизанските редици. Картечницата е до него.

Командирът:

– ... като предтечи на едно по-хубаво и по-духовно утре, героите са хора изпратени ни от бъдещето... или бъдещи хора родени от настоящето!... Блудни деца, които да ни безпокоят, когато се успокоим!... Пред крачките им има неизброими прегради. Изпреварили съвременниците си, те често спечелват преследване и равнодушие, защото колкото и необратимо да е развитието, то е и мъчително. А героите са негови първи служители. Затова те винаги носят частица бъдеще! А най-големите от тях стават съвременници на всичките дни на човечеството. Причините, които състаряват всички ни не се отнасят до тях. От най-далечни времена те са наши приятели...

Найден: „Халал му вера на командира как говори!“

– ... Всичко едва ли ще може да се приспособи към капризните зигзаги на времето. Затова те са нашата съвест, – мярка за поведението ни! Чрез тях годините и жизнената сила на човека изработват вътрешните норми за укор, за вина, за добро, за зло – вечни категории измервани навсякъде с едни и същи признаци. Те поддържат най-добре младостта на човечеството!... Малки или големи, те всички имат едно неотменимо отличие: Жертват своя млад възторжен живот за другите хора, – за великите идеали на цял народ. (Пауза. Редиците на партизаните се раздвижват.) Като разгледа и обсъди поведението му напоследък, щабът реши, че може да върне пушката на Големия!... (Пауза.) Заповядай, Найдене! Заслужи си я!... В бой я заслужи!... Стихия, не стихия, но на картечницата ѝ свети мáслото!

– Покорно благодарим, другарю командир! – Найден поема пушката, целува я, слага я на рамо и отново застава мирно пред строя.

– А вие – командирът се обръща към двама от партизаните – занесете картечницата на фланга!

„Та малко ли е картечница на фланга!“ – радват се партизаните.

Посочените двама тръгват към картечницата и, навели се над нея, Найден ги блъска:

– „Фиу!“ Я бегайте...

– Найдене!... Какво правиш? – вика командирът.

– Защо пипат!

– На тях поверяваме картечницата.

– Защо?... Откъде накъде!...

– Леско е картечар.

– Като е картечар, къде му е картечницата на картечаря Леско?

– В казармата е бил картечар.

– Като е бил картечар в казармата, да си намери картечницата! Тая аз не давам!

– Найдене!

– И дума да не става, другарю командир!... Ако искаш да ми помогнеш, дай ми помощник!... Пушката не я ща!... Нă ви я...

Всички мълчат.

Но командирът съобразява и:

– Добре, Найдене. Така да бъде! Кого искаш за помощник?

– Имам предвид одного...

– Кого? – проявява нетърпение командирът.

– Е Веселин...

Веселин се стъписва от изненада.

– Нема да стане, Найдене, Веселин ми трябва на мен! – вижда се в чудо командирът. – Друг си избери!

– Друг не ща! Исках да сме двамата. Заедно! Сам ще се оправям с картечницата!

Край на ретроспекцията.

На селската мера края не се вижда.

Найден и бай Нейко Мочура оглеждат мерата. Вятърът развява краищата на разкопчаните им полушуби.

– Тц!... – нещо не му е натаман на Найден. – Не си е като в общината!... В общината имаше и столове и маси и писарушки... Наредиш им и те ти свършат работата!... А в стопанството нищо няма!... Голо поле и аз сред него, – Председател!... Да имаше стол поне, па да седна сред полето... под джанката... (Бай Нейко Мочура се подсмива.) Ти какъв си, бе?... Аз съм кае Председател! – и Големия обхожда с поглед мерата. – Задседател!... Отстраниседател... Ех, Динка, Динка-а... нă ти сега, братко, земя колко щеш.

Ретроспекция.

– Аз все червенопръстница търся – приклезнал, Динката стрива пръстта в дланта си и поглежда стоящия до него мъж, като да го приканва и той да клекне и види каква точно пръст търси – и я намирам!... Земята е различна. Някъде е като гарван черна и мазна и лъщи – не се рони, а се отлепва като добре омесено тесто... А аз червенопръстница търся!... В нея примеси няма!... От нея най-хубавите тухли стават!... Като ги вадим от копторите – пеят!... Тухлите, де!... Глас имат!

Този до Динката кима с глава.

– Тоя! – Динката сочи Големия на лоста. – С нюх го намерих. Усет трябва да имаш!... Усетът всичко решава!

Край на ретроспекцията.

Изоставен дюкян, бакалница някаква, е пригоден за канцелария на Стопанството. Тезгяха и рафтовете са избутани в дъното. Докарани са три-четири столове и две рендосани дървени пейки и канцеларията е готова!... Почне ли човек от нищо, с малко се задоволява!

Найден и Нейко Мочура седят на една от пейките и бай Нейко го поучава:

– Ти, Найдене... Тоя пистолет у дома си да оставиш!... Не го носи да плашиш хората!... В планината е било друго, а тука с него беля само можеш да направиш...

– И защо?

– Времето е друго!... Властта е наша!... Милиционери има в общината и, стане ли нужда, тях ще викаме.

– Хич не ща и да чуя за стопанството ви!... Неца да чувам за него!... Айдуци с айдуци неедни! – крещи и се задъхва от яд и гняв, тантурест селянин. – Вижте каква нива сте ми дали!... Вижте с какво сте заменили моята нива, разбойници неедни!... Дали сте ми бурени и камъни... змии и гущери да гоня из нея... Мискини с мискини такива!... Това да ям!...

Бурени и камъни!... Да пукнете дано!...

– Ей! – слуша го и стиска юмрук, Найден, рече ли лицето му ще размаже. – Къде се намираш?... Какви ми ги говориш ти на мене!

– Стой, Найдене!... Чакайте бре, хора! – овреме се намесва, Нейко Мочура. – Грешка може да е станала... Ще видим нивата... Ще поправим грешката... А-де-е... Хора сме!... Не ще да е трудно. Ела утре в канцеларията на стопанството, бай Ненчо, да видим как да оправим нещата!...

– Не ви вярвам!... Хич не ви вярвам аз на вас!...

– Ти утре ела... па ще видиме. Може да ти дадем нива... и по-добра от твоята, но на друго място!... Блока не трябва да пипаме! Сам разбираш! Успокой се! Недей така!... Ела утре и ще оправим работата!...

А бай Ненчо, присвил очи, мери ту Найден, ту Нейчо Мочура и не вярва.

На следващия ден бай Ненчо излиза с доволно лице от канцеларията на стопанството.

– Уреди ли се?... Уреди се! – говори Найден, проследявайки с недоверчив поглед отдалечаващия се бай Ненчо. – И пак няма да си доволен!

– Да. Но пък ще млъкне – добавя Нейко Мочура. – А ти махни тоя пистолет, Найдене!

Сресал косата си и облякъл нова риза, Найден стои зад масата в канцеларията на стопанството и, „с приповдигнато самочувствие на младоженец“, държи писалка, която за втори път топи в мастилницата, гледа хората пред себе си и не се сеца какво да им каже.

В канцеларията освен Нейко Мочура, Вардянов и Големия има още десетина души от селото. Най-отпред са мъж и жена – съпрузи, защото се попогледват и попобутват, като

хора, решили се на съдбоносна крачка от особено значение в живота си. Зад тях са двама русокоси левенти – братя, защото си приличат. Най-отзад до вратата стои някакъв с кожена шапка на главата. Всички гледат Найден, попокашлят и тъпчат на място...

Мъжът до жената, който е най-отпред, отсича решително с ръка, взима писалката от Големия и, със замах, цапва един йероглиф под заявлението за приемане на личното му стопанство в общоселското.

А Големия, недочакал, мъжът да остави писалката, поривисто сграбчва ръката му:

– Много се радвам, бате Тинко!... Ти си от най-добрите стопани в селото и ще ни бъдеш полезен и за съвет и за помощ. Кака Кина също. Да сте живи и здрави и двамата и на хаирлия да е!...

– Да е, Найдене!... смее се Тинко.

Смее се и бай Нейко Мочура.

А на останалите в канцеларията им става по-леко и лицата им се разведряват.

Русокосите левенти са решителни и бързи.

Найден ги гледа и душата му сияе от възхита и радост...

– Да прощават другите, ама за вас ми е най-драго – Големия е много развълнуван и само това се сеща да им каже.

– Утре ще минем насам и ще идем да се почерпим... Хайде със здраве на всички ни!... – махват решително с ръце и двамата русокоси младежи.

След тях и други от дошлите в канцеларията посягат към писалката...

По същото време, точно срещу канцеларията на стопанството, през улицата отсреща, пред вратника на голям двор, плаче жена. В краката на жената има нахвърлян багаж, а две малки деца, хванати за дрехата на майка си, реват. Бащата

хвърля багаж през чардака на къщата и, като своеобразна конкуренция на Големия, вика колко му глас държи:

– Там!... Та-ам... за тебе-е...! В стопанството да те приберат, щом си вдигнала глава!... Дигай я!... Повече въщи няма да стъпваш!... Не слушам женски акъл аз!... И няма да слушам!

А русокосите левенти, наговорили се какво да говорят пред родителите си, хлопват вратника на портата и решително се качват по стълбите. На пруста¹ ги посреща разплаканата им майка:

– Баща ви си отива, дяца, а вие каква я вършите... Поп Георги е дошъл да му чете молитва за опрощение на греховете му и за здраве... Ох, Боже праведни, Бо-оже праведни...

В одаята², скръстил ръце на гърдите, бащата лежи на одъра³. На стола до главата му гори свещ за здраве, а той гледа в тавана. Попът попоглежда насам-натам, мрънка и кади с тамян. В стаята е притъмнено, но бащата, зърнал синовете си, трепва и пъргаво се надига:

– Вие! – сочи синовете си бащата и попът повишава молитвеното си пеене. – Вие дете сте се повлекли по акъла на Големия, дете освен тухли нищо друго не е правил, а сега съсипва селото, а и на моята земица посяга, като ме понесете с краката напред, – ваша воля, но, догдето съм жив, – аз в стопанството не влизам и няма да вляза-а...

В канцеларията на стопанството на следващия ден:

Мъжът с кожена шапка крие очите си и пристъпва от крак на крак:

– Какво да ви кажа... Ще си помисля... Ще изчакам още

¹ Междинна стая веднага след входа на селска къща.

² Голяма стая.

³ Голямо дървено легло.

малко... Каруцата ми е писана... Конете, като моите, никой няма... И аз току-тъй всичко да ви дам...

– Твоя воля. Твоя воля, Несторе!... – обажда се Нейко Мочура. – За каруцата и конете, като за свои ще се грижим, а и ти като си в стопанството. Но щом така мислиш...

– А кой ще ми гледа воловете... Аз не може да съм навсякъде – Нестор попоглежда Найден, а Найден тежко е насочил поглед надолу. – За неделя ще ги оцавите... Без хълбоци ще останат – мрънка Нестор и маха със заявлението, което бай Нейко Мочура му е дал и, неочаквано, без да каже довиждане, тръгва към вратата.

А Найден, побоял се от думите на Нестор, болно гледа след него.

Нестор къса заявлението, щом излиза и го хвърля на земята.

Нейко Мочура поглежда Найден:

– Народ различен, Найдене, мила му е земята и е готов в гроба да си я отнесе.

– Веднъж само да докарат трактора, па тракторът да запърпори из нивята, па да повлече плуговете, та да стъпим на краката си... Па тогава, ще му пикая аз на писаната каруца – присвива очи Найден. – Сетне ще ни бъде полесно. Сега от тях зависим. Страхуват се. Била му „писана каруцата“!... Като шантав се е лепнал за теглото!...

Понапълнял и, оставил си мустаци, Найден седи срещу майка си и ѝ се усмихва и говори:

– Остави ги!... Знаем какво говорят!... Постоянно мелят. Такъв съм бил... Онаякъв съм бил... Преди нищо съм нямал... Голтак съм бил... А сега съм зинал... всичката им земя да глътна!

– Тъй, тъй... Тъй, майка! – бърше тихи сълзи майката на Найден. – И при мен идват, и на мен говорят... На теб нищо

не смеят да кажат! Питаш ли какво ми е...

– Ама те не знаят, че аз няма да се пръждосам!... Тук при тебе ще се задомя!... Намерих си местото!... Тука ще живея!... За кмет не ме биваше, за милиционер никак, но в стопанството турих ред!... Казват ми го, мале, и хвалят понякога... И камион си имаме и два трактора си имаме и с вършачка се сдобихме... А канцеларията ни е нова-новеничка. Ти ела някой ден при мене, мале, не ги слушай тия, ела да ти покажа, та да видиш, че като погледнеш през прозореца... Гледай, мале (показва с ръце), виждаш два реда обори – набързо ги построихме, със слама ги покрихме, но са обори.

– Пак ли писмо – бай Нейко Мочура взима пощата от раздавача и я слага на масата.

А Вардянов отваря служебното писмо, чете, клати глава и се смее:

– Ония не знаят, че с писма хляб не се ражда!

– Пак ли същото?

– Пак същото. Най-отдолу с печат и заврънкулка за подпис. Нà!

– Сложи го при другите. Найден добре прави, че не ги чете.

Дъждовна есенна вечер.

В канцеларията на стопанството бумти печка. Приближава трактор. Тракторът спира пред канцеларията. Чува се говор. Тракторът отминава. Приближават тежки стъпки и в канцеларията влиза Големия.

Найден се вглежда в човека с градски дрехи, който седи на местото му зад масата, поздравява го, смъква полушубата си, изтръсква я, окачва я на закачалката, пригладда косата си с пръсти и широко подава ръка на дошлия:

– Досетих се, че имаме гости като видях автомобила

отвън. Какво Ви води към нас?...

– Ти ли си Найден Големия? – пита новодошлият и не поема ръката на Найден.

– Ами да речем, че съм аз! – прокашля се Найден и прибира ръката си. – Едър съм, но за това вина нямам!

– Че си едър, едър си, но умът ти е малко.

– Толкова е, другарю секретар!... Всеки има ум колкото му трябва!... Ако му стига, е добре, ако не му стига, никой не може да му го додаде.

Но секретарят, кой знае защо, се засяга, лицето му пламва, става и крачи из канцеларията.

Всички го гледат и мълчат.

– Канцеларията ни е добра – проговаря Найден комуто разходката на секретаря е дотегнала.

Но секретарят трепва и втрещва лоши очи в Найден:

– Ти как говориш с мене!... Аз не се шегувам!... Заради твоите щуротии съм принуден да дойда по никое време чак от града тука!

– Не съм Ви принуждавал!... Сам идвате!... Не Ви и очаквах!...

– А защо дойдох?

– Това не знам вече.

– Не знаеш?...

– Не! Честна дума не знам!

– Стига с тия честни думи. Не изпълняваш нарежданията ми!... Защо не сееш като ти нареждам да сееш?... Защо умуваш кое е правилно и кое не?... Ти си председател на стопанството и наредя ли ти да сееш, ще сееш!

– А-а... Не! – отсича Найден. – Тука няма да се разберем!... Председател на стопанството съм аз!... Вие не сте!... Зърното не е кал, та на кал да става!... От зърно, зърно пониква!... Сега да го хвърля в калната земя, значи да го хвърля да гние или все едно го хвърлям... на кокошките...

– Ти мен ли ще учиш!

– Е това вече не знам!... Но който ми нареди да сея в кал, аз вместо да го послушам... бих го напердашил здравата, защото зърното не е нито негово, нито мое, а на стопанството!

– Значи няма да сееш!

– Няма, другарю секретар!... И писмо с десет печата да ми пратите, пак няма да сея!... Напролет ще се види кой е прав и кой не!

– Вре-ди-тел... си значи! – и гледа Големия. – Аз тебе под съд ще те дам!

– Какво-о...? – поглежда го, смръщил веждите си, Големия.

А секретарят, разчел погледа на Найден, се дърпа назад и примъква близкия стола пред себе си. Но Найден изритва стола и Нейко Мочура и Вардянов увисват на ръцете му:

– Найдене!... Найдене!... Успокой се, Найдене!...

Но Найден повлича и двамата и секретарят се скрива под масата.

И Найден прави крачка назад.

– Предупредиха ме! – вика уплашен секретарят, но вече на вратата. – Че си криминален тип. Вече не си председател!... Друг ще пратя! Ти си анархист и този, който те е пратил, ще си понесе отговорността!...

И друго вика секретарят, докато се качва в колата долу, но Найден затваря вратата на канцеларията, да не го чува.

Само часовникът в канцеларията на стопанството цъка...

Найден е сам в канцеларията и, подпрял тежко лакти на коленете си, седи пред угасналата печка. Привел глава, говори със себе си:

– Найдене... Сега накъде?... Късметът ти ли е такъв или кусурите ти са много!... Че си неук, неук си, но тъкмо започна да влизаш в пътя, тъкмо душата ти се отпусна и ти казват, че не си за Председател!... И, за нищо, че не си!... Ти си за нищо, а те за всичко!... А тия, дето са за всичко, вършат и

което знаят и, което не знаят!... Вършат, което не знаят и големи бели правят!... Ако премериш техните бели с твоите, дето си правил, твоите са като капка в морето!... Големи, не големи, – ти си за никъде!“

Найден млъкна, а часовникът в канцеларията по-силно цъка.

Същата нощ и без посока сред нивите крачи човек. Обувките му жвакат в напоената земя.

Найден Големия е...

Найден гледа към селото и за себе си светлинка не вижда, но по-тъмно е в душата му:

„Найдене!... Накъде?“

Ретроспекция.

Междуселски път сред пусто зимно поле...

Найден и Динката мълчат и вървят. От време на време краката им затъват в снежните преспи, които виелицата е трупала през нощта.

Найден е метнал пребойдисаното си дървено куфарче на рамо.

Зад тях селото, изгубено сред снежните преспи, не се вижда, а горичката, вляво пред тях, е сгушена като вярно куче засипано в снега.

– Това време е само за зайци – обажда се Динката. – И ти си заек, Найдене!... Всички сме зайци!... Ама няма накъде, война се води!... Голяма война се води!... Лош късмет имаш!... В лошо време отиваш войник!... Тежко ще ти бъде!... Там като почнеш от фелдфебела и стигнеш до полковника, всички са шашкъни, едно си знаят, едно си баят. „Раз, два... раз, два...“ и нищо повече!... На това са ги учили, това знаят!... И през мутрата да бият!...

Найден слуша Динката и мълчи.

– Найдене!... Ако се случи да те ударят, да не вземеш да отвърнеш... Лошо ще стане!... Аз съм минал по тоя път и нека ти поприказвам – Динката поглежда към железопътната гаричка и вижда пушека на приближаващия влак. – Трена¹ пуши. Найдене, бързай да не окъснеем...

Железопътна гаричка.

Спрял за кратко време, влакът дава знак, че потегля и дежурният чиновник, придържайки фуражката си срещу вятъра, му дава път.

Найден стои на отворената врата на един вагон, а Динката подтичва до бавно потеглящия влак и го наставлява... И двамата са развълнувани, и двамата знаят, че я се видят, я не се видят повече, но са безсилни да променят нещата, както те искат. Влакът ускорява хода си и Динката махва с ръка, а продължава да тича, докато от погледа му не изчезва и последния вагон.

А Найден затваря вратата на вагона и, влязъл в коридора, веднага смъква стъклото на прозореца – да подаде глава и види като за последно Динката, който тича след влака и все повече и повече изостава и се смаява, докато вагонът не се скрива зад един завой...

„Няма го вече!... Край!... Няма го Динката!“ – Найден стои на прозореца и жадно гледа назад.

Към ротата, строена на плаца, върви капитанът – строен наперен офицер с мустачки и нещо коцкарско на лицето му – пелерината се ветрее след него...

С пушка, шанцов инструмент и паласка на кръста, Найден е изведен от капитан Мавриков пред строя.

– Я още две крачки напред! – сочи капитанът.

¹ влак

Найден прави две крачки напред.

– Много! – с нотка на досада в гласа си, отбелязва, капитан Мавриков. – Сега: Крачка назад!

И Найден прави крачка назад.

Капитан Мавриков бавно крачи пред строя. Изпънали гърбове, войниците мълчат.

Капитан Мавриков спира пред Найден и го гледа.

– Аз – започва капитан Мавриков – ще направя не войник, а юнак на юнаците от тебе!... Крали Марко!... Как трябва да отговориш?

– Тъй верно! Ще направите, господин капитан! – вика Найден.

– На-ля...во!... На-ля...во!... На-ля...во!... На-ля...во!... Кръ...гом! Кръ...гом! Кръ...гом! Кръ...ъ... – подава безкрайните си команди, капитан Мавриков и върви бавно пред изпъналите гърбове строени войници.

Найден се върти като пумпал, а по лицето му, оглупяло от обида и мъка, се стича пот.

– Кръ... Зави ли ти се свят... – капитан Мавриков вади кутия с цигари. – Зави се. Стоиш ли здраво на краката си?

– Тъй верно! Здраво стоя, господин капитан!

Найден диша тежко, гледа кутията с цигари, а си мисли, че капитан Мавриков ще го награди за старанието му с цигара.

– Онзи дървен стълб там, виждаш ли?... Електрическия!

– Тъй верно! Виждам, господин капитан!

– С широк ход към него... Марш!... Краката високо!... Стигаш стълба и викаш трийсет пъти: Аз, господин капитан!

Найден стиска зъби и, с разтегната широка крачка, тръгва към дървения стълб.

Изпънал гръб, Найден стои пред изкривения дървен стълб и, с всички сили, дере гърло:

– Аз, господин капитан!... Аз, господин капитан!... Аз, господин капитан!...

А капитан Мавриков, така както си пуши и наблюдава Найден, по едно време вика:

– Не се чува-а...! Върни и започни отначало!

Найден потиска гнева си и, марширувайки, застава пред строените и, изпънали гърбове, войници.

Найден е отново пред дървения стълб и реве с цяло гърло:

– Аз, господин капитан!... Аз, господин капитан!...

Но капитан Мавриков пак е недоволен:

– Маршируваш като препариран и не викаш силно.

И Найден вика силно:

– Аз, господин пън!... Аз, господин пън!... Аз, господин пън!...

А капитан Мавриков, вбесен от изненада и потъмнял от гняв, тича към Найден и замахва.

Фуражката на Найден отхвърква...

А Найден, извърнал се с бързината на тигър, е готов да го удари и повали на земята, но в ушите му прозвучават думите на Динката и ръцете му залепват на брича.

– Три дни карцер, идиот! – крещи обезумелият капитан Мавриков.

– Тъй верно, господин капитан! Три дни карцер.

Отвън е адски студ и пара се вдига от ръцете на Найден, но той мие баките до умивалнята отвън...

Капитан Мавриков, наблюдавал Найден, сочи със сабя:

– Тук е мръсно – и се отдалечава.

И Найден търка. Ръцете му са мораво-червени, но той търка.

– Недостатъчно! – капитан Мавриков се е върнал. – На-реждам още една седмица да си бакар!... Баките¹ трябва да лъщят!... Ръцете да не топиш в топла вода, че боли!...

¹ Бака – Голям метален съд с дръжки във войсковите готварници.

Какво ме зяпаш?... Голям си, но главата ти е недоузряла тиква. Сега повтори!

– Тъй верно, господин капитан! Главата ми е недоузряла тиква.

– Така. Като лъснат баките, ще ми се обадиш!... Къде са четките?

– При мене, господин капитан!

Две четки ловко играят по офицерски ботуш!...

Найден размахва четки, а капитан Мавриков, стъпил с крак на ниско столче и, подпрял ръка на хълбок, гледа Найден отвисоко:

– Ти какъв си?...

– Войник на Негово Величество Царя, господин капитан!

– И твой войник – допълва, капитан Мавриков.

– И твой войник, господин капитан!

– Какъв си бил преди да влезеш в казармата?

– Всякакъв, господин капитан!

– Отговаряй точно!

– Повечето тухлар, господин капитан!...

– Нищо чудно!... Никак не е чудно!... Ти си тухла и от тухла Крали Марко не става!... Язык, че българска майка те е раждала!... Но аз ще намаля килограмите ти.

Ботушите лъщят и капитан Мавриков пристъпва и оглежда ботушите си:

– Поопитомих те!... Очовечваш се!... Душичка ще те направя аз тебе!... Реша ли нещо, постигам го!... Затова съм капитан Мавриков!... Сега ела с мен!...

Развеселен на някаква своя приумица, капитан Мавриков тръгва и не поглежда назад, за да види, че Найден върви след него, но е готов, като тигър, всеки момент да скочи върху него...

– Вземи я! – капитан Мавриков сочи кошница в ъгъла на

ротната канцелария. – Тичай да я отнесеш вкъщи!... Точно след половин час да си тук!

Найден тича с кошницата през града и, спрял на един мост, слага кошницата на парапета да погледне в нея. Кошницата е пълна с парчета гьон. Найден поопипва всяко парче, засмива се горчиво и го връща в кошницата.

Найден траква с токовете на ботушите си пред капитан Мавриков:

– Готово, господин капитан!...

А капитан Мавриков отваря капака на джобния си часовник и брои секундите:

– Закъсня! Точно с пет секунди закъсня!... Този път ще ти простя!

Найден е отново с кошницата в жилището на капитан Мавриков.

Тук той е вече като свой.

Съпругата на капитан Мавриков е доволна от Найден и му подава курабии:

– Вземи! – но Найден разклаща глава, не иска курабии. – Как така не искаш!... Вземи, моля ти се, иначе ще се разсърдя! – и Найден подава ръчище и курабиите изчезват в кривачището¹ му.

Казарменият плац...

На десетина крачки един от друг, двама наказани войници с каски, пушки, паласки, шанцови инструменти и раници на гърбовете си, стоят и, вторачили поглед в Слънцето, викат, но всеки повтаря различна една и съща фраза:

– Аз съм тъп като тапа!... Аз съм тъп като тапа!...

¹ От криваче – длан със събрани леко свити пръсти.

– При среща с ефрейтор се козирува!... При среща с ефрейтор се козирува!...

Със странна лукава усмивка на лицето, Найден върви към казармения плац, любопитен е да види, кои са нещастниците.

– Найдене, я ела тука! – капитан Мавриков е на сянка и, забелязал Найден, свива показалец и сочи себе си.

– Заповядайте, господин капитан!

– Ела, ела... Найдене, ти много ли обичаш курабии?

– Господин капитан...

– Ти, когато беше тухлар, все курабии ли ядеше?... – смее се под мустак, капитан Мавриков и, така както се смее, става и стоварва двата си юмука по главата на Найден. – Курабиите не са за всекиго!... От курабии се пълнее, а аз съм ти определил строг режим на тебе! Няма да ядеш сладко!...

– Тъй верно, господин капитан! Няма да ям сладко!

– Разбра!... Сега разбра! – и, оправяйки небрежно пелерината на едното си рамо, капитан Мавриков звънва шпори и тръгва...

Найден плиска лицето си под крана в умивалнята, а до него стои тънкулест войник:

– Жал ми е за тебе, братле!

Найден го поглежда:

– Тъ?

– Закъса, братле!... Тежко те подгони службата тебе... Ама няма какво да се прави!... Един е капитан Мавриков в целия гарнизон и друг като него няма!... И да му се сърдиш и да не му се сърдиш, е все едно!... Той е капитан Мавриков!

– Ти знаеш него, ама не знаеш мене... И не знаеш, че ми викат Големия... И, че, който се заяде с мене...

– А, бе... къде ти...

– Найдене, живо! Движи се живо! Викайте ура! Всички-и-и!

Мрачен есенен ден!... Дъжд и кал!... Войниците са пръснати във верига и атакуват край реката...

– У-ура-аа... – носи се вълвик...

– Още!... Още-е...! Викай-й...! – крещи капитан Мавриков. – Мамка ви селяшка!... Аз или ще направя войници от вас, или ще подам оставка – капитан Мавриков вижда, че Найден стои в гьол. – Залегни, Найдене!... Залегни там, където си! – и Найден заляга, но капитан Мавриков вижда и едного, който гледа Найден и се смее и той вика и по него: – Залегни до него! – и тоя се плъосва в гьола до Найден. – Найдене, стани и залегни ето там!... – и Найден става и заляга. – Стани! В атака на-пред...! Ура-а... – крещи капитан Мавриков и тича след ротата...

Дадено е свободно и войниците са скупчени до реката. Капитан Мавриков е встрани от тях и пуши, но нещо в него го човърка и той нервво хвърля цигарата си:

– Найдене, ела тука! – Найден тръгва. – Застани ето там! – Найден застава. – Сега – капитан Мавриков дърпа фуражката си надолу и сочи – ще преплуваш реката!... С униформата!... Така както си!... Щом не те бива в обучението и шикалкавиш, ще преплуваш реката!... Всички да видим можеш ли да плуваш!... Пушката дръж високо!... Ако намокриш пушката, ще те застрелям!

А Найден попоглежда реката и му личи, че всичко му е много омръзнало и няма никакво намерение да мръдне от местото си.

– Раз... два... – командва капитан Мавриков, а стои вляво на Найден и малко назад.

– Студено е, господин капитан...

– Нема студено за войника!... Войникът изпълнява заповеди!... Чакам!... Дълго нема да чакам!

– Аз не те карам – казва Найден и се извърща бавно към

капитан Мавриков, а лицето му е спокойно – само очите му странно радостно бляскат.

Втрещен от изненада, капитан Мавриков отваря уста, но Найден широко замахва и юмука му се стоварва върху лицето на капитан Мавриков. Фуражката отхвърква, а капитанът се строполява в калта на земята. И Найден с ритник праща фуражката в реката.

Последвалите ритници Найден е предвидил само за капитан Мавриков.

Военно-полеви съд.

Съдебна зала.

Зад масата: председател, съдия и членове.

На стената зад масата: разпятие и портрет на цар-Борис III-ти.

Найден е прав и слуша. Всички са прави.

...се осъжда – произнася председателят и поглежда Найден – на пет години принудителен труд в наказателна рота!... Като взе предвид показанията на присъствалите войници, съдът счете за възможно да признае на подсъдимия смекчаващи вината обстоятелства.

– Това е! – на Найден не му трябва повече да слуша и поглежда фелдфебела, който го подканя да тръгне с него. – Оправиха ме и мене набързо!...

В залата ще се гледа и друго дело и някои от присъстващите седат, а други излизат.

Доволно нехаен и спокоен, Найден тръгва към вратата, но нещо не му е съвсем ясно и извива врат към фелдфебела:

– Оня там каза нещо за обстоятелства... „Смекчаващи вината обстоятелства“... Какво е това обстоятелства?...

Фелдфебелът поглежда Найден, чуди се на акъла му, но все пак му казва нещо:

– Всичко онова, дето те блъска у главата и те учи на ум

и разум е „обстоятелства“. Това е то „обстоятелства.“

В наказателната рота...

Найден оглежда, а не вижда ни дръвче, ни поточе...
Пущинак! Голи чукари! Птица не прелита.

Около стотина войници, без поясоци, копаят и вадят камъни.

Четирима с поясоци ги пазят.

– Ей ти, Големия, ела тука и вземи лоста!... – вика някакъв подофицер и Найден тръгва към него. – Тежък е, но на тебе няма да ти тежи, че без него тия грамадини не можем ги измъкна, а с лоста ще е по-друго.

Найден поглежда лоста – приятел от тухларницата и го грабва.

По едно време, както си работи с лоста, Найден забелязва, че едно войниче от охраната го попоглежда. Нищо не му казва, но все гледа да е около него.

Оградените с бодлива тел бараки са в края на каменната кариера.

Взел войнишкото си канче с манджа, Найден минава покрай група войници, между които е и един от подофицерите. Найден слага канчето и хляба на една от дъсчените маси пред бараките и се тръсва на пейката до нея.

Подофицерът поглежда мрачно Найден и снижава глас:
– Тоя е опасен, момчета! Достлука му е на коляното!...
Мацнал го и го претрепал, така че не се закачайте с него!...
Не искам побоища!...

Петима войници от наказателната рота, между които е Найден, напъват да извадят голям камък. Найден подвиря лоста и напъва, но камъка не мърда и Найден решава да подрие около него и пак да напъне.

Войничето от охраната, което от време на време попоглежда Найден, намества пушката на рамото си и тръгва към петимата.

Найден подрива около камъка и, подврял лоста, напъва. Камъкът тръгва нагоре и, преди целият да излезе, се накланя и Найден – със силен единичен тласък на лоста – го донакланя и камъкът се строполява до дупката, в която е бил допреди това.

Войничето:

– Добре я свърши!

– Аз такива ги свършвам.

– Як си. Откъде си?... Майка, баща имаш ли?

Найден гледа камъка и с крак подхвърля лоста към ръката си:

– Не съм паднал от небето!

– Това знам!... Знам, че не си паднал ни от небето, ни щъркел те е донесъл, но все пак ми кажи.

– Не ме закачай и ме остави на мира!

– Аз не те закачам – усмихва се дружелюбно войничето. – Само те питам. Защо се сърдиш?

– Сърдя, не сърдя, остави ме на мира!... И спазвай правилника, че подофицерите теб ще накажат, ако видят, че говориш с мене.

Войничето се усмихва:

– Прав си. Но за две думи нищо няма да ми направят. Ти нали Найден се казваш?

– Найден.

– Е! Запознахме се! Аз съм Веселин.

На нарите¹ в една от бараките „каре“ войници от наказателната рота плескат карти.

¹ Широко дъсчено легло в голямо помещение.

– Чакай!... Предната ръка ти защо не отговори на пи-ката? – един от „карето“, прибрал взятката си, посяга към последната взятка на този, който не е играл честно.

– Къорав карти, братче... – казва хитрецът и пъха взятката под себе си.

– С мошеници не играя! – казва другият и хвърля картите.

– Кой е мошеник?

– Я си опичай акъла и играй честно, че ако кажа на Големия... – обажда се един от кибиците. – Той такива като тебе, знаеш ли колко много ги обича... Като бонбони ги руча!...

Дебел подофицер с връзка писма в едната ръка и два колета в другата върви към бараките. По пътя натам го наобикаля група войници.

– Кротко, кротко... Кротко де... – смее се подофицерът. – Ще ме смачкате. Недейте така... (Изглежда добряк.) Аз дето ви нося писмата и колетите, бакшиш заслужавам, а вие ще ме премажете... Чакайте малко!...

Но нетърпеливите ръце посягат към писмата...

Лицата на щастливците грейват от радост.

Найден е встрани и е мрачен: „Писмо!... Кой ще му пише на него писмо?... Само Динката, но ако се сети... Добра душа е Динката, но я се сети, я не.“

– Виждам, че не ти стига яденето – войничето подава увито нещо на Найден и му се усмихва дружелюбно (Двамата са малко встрани от горните бараки.) – Нали знаеш да четеш?

– Знам.

Найден развива „увитото нещо“, но се сеща, че му го дава увито, за да го развие после и скришом, и спира и пъха в джоба на куртката си.

– Прочети какво пише, но не го давай другиму!

– Няма да го давам, но тебе кога да е подофицерите ще те спипат.

– Ще им бъде трудно. Пазя се. А ти, Найдене, трябва да знаеш какво става по света.

– Притрябвало ми е. Светът е едно, а аз съм си друго. Светът и пет пари не дава за мене!

– Не е точно така, както го казваш, но сега нямам възможност да ти обяснявам. Аз съм Веселин, нали знаеш?

– Смятай, че пак не съм те чул и името ти пак не съм запомнил!

Сврели се зад бараките, там където никой не минава, на затулено място, Найден и войник с мустаци върху рано остаряло лице четат вестника.

Войникът с мустаци чете и цъка с език:

– Найдене, този свят е полудял... Ние тука нищо не знаем. Трепят се с оръдия, със самолети, с мортири¹, а тоя с мустачките – войникът сочи Хитлер на вестника – се емнал да смаже Русия.

– За Русия ми е говорил стария и Динката. Но какво поточно – Найден бърчи чело да си спомни, – не си спомням!... Знаем, че е огромна страна и там думбази, като у нас, няма!... С това, дето са изгонили думбазите, аз съм съгласен!... В думбазите са парите. В думбазите е силата. Не като моята, а такава, че те кара да си сваляш шапката пред нищо и никакъв мухльо и да се мориш, за да му угодиш!

– А тоя с мустачките иска да върне думбазите...

– Кой? – трепва Найден и, с нараснал интерес, се заема с вестника, да види, със собствените си очи да види тоя, дето се е заел да върне думбазите, „ма-амка-а... му негова-а...!“

¹ Късо артилерийско оръдие с широка цев за отвесна стрелба.

На каменната кариера както всеки ден кипи тежък труд, но Найден вижда Веселин и му махва с ръка и тръгва към него.

– Веселине... А, бе тоя с мустачките е луд!... Луд е като Мавриков!... И той грабеше, и на него все му беше малко...

– Не е луд – усмихва се сдържано Веселин, – но, ако е луд ще е много опасен! Ама ти наистина ли удари капитана...

– Ударих го, не можех да не го ударя!... Но той си е пак капитан, а аз съм тука и ти ме пазиш с пушка да не избягам...

Веселин намества пушката на рамото си. (Това той прави, докато мисли какво да отговори и винаги измисля.):

– Над капитаните има майори, Найдене, после са полковниците, а над тях генералите. Над всички е царят. Капитана ще удариш, полковника ще удариш, а царят е високо и не мож го стигна.

– Значи ударил съм го напразно.

– Напразно.

– Ами тогава да се бях оставил капитанът да ме гони, като ония другите там. Да ме тъпче и да прави с мене каквото си ще. А?... Прощавай, Веселине, но не си прав!... Той от някого все трябваше да си го получи!... Царят е далече. До него я стигна, я не, а капитанът ми беше под ръка и като-о... го... фраснах... между... веждите-е... Толкоз! Той и сега си е капитан, но го местят от гарнизон на гарнизон и, където иде, все му се присмиват!... Аз кога да е, ще се измъкна от тука, ама той с тоя прякор ще си и пукне. А това ми стига на мен!

– Че сте роби, роби сте! – добрякът подофицер гледа група войници на кариерата, върви към тях и им говори: – Но без мен ще сте египетски!... И да сте ми благодарни, че ви помагам. А?... Какво казахте?...

Найден наблюдава добрякът подофицер, който с отме-

рени движения зарежда с взрив втората от седемте дупки в скалата...

– За него един разправяше, че имал любовница в селото. Блазе му – шушне тантурест войник на тоя до него и сочи подофицира. – Дали е вярно, а?

– Че много пие, знаем! – казва тоя до него и следи какво и точно как го прави подофицирът. – Но пък любовница...

– Защо...

– Ами тоя като коленичи и шкембето му ще 'опре в пода.

– Е и какво от това?...

– „Е и какво от това?“ Къде ще има место за любовницата? Заредил и седемте дупки с взрив, подофицирът се изправя и, видял стърчащата глава на Найден над другите, се ухилва:

– А, бе... На теб като ти викат Големия, можеш ли да изпиеш пълна с вино кана, ама отведнъж...

– Не пия, господин подофицер.

– Лъжеш!... Всички големи пият и са буйни. А пък аз, като гаврътна няколко чаши и ставам добър, добър и все по-добър ставам...

Найден лежи с отворени очи на земята между две бараки, гледа небето и не мига, а си мисли: „Сирак си, всякога си бил сирак на този свят, Найдене, но сега си и без баща.“ До него има отворено писмо.

Войниците се строяват, подравняват... подофицер застава пред тях. Но войниците гледат към Найден:

– Оставете го. Тръгвай... След мен!

И войниците тръгват след подофицира към кариерата, разговаряйки с приглушени гласове помежду си:

– Охтика. През нощта е умрял.

– Тц, тц!... Не съм виждал много умрели, но от охтиката знам. Чувал съм. Така ставало. Не се е мъчил, горкият!... А за Големия ми е жал.

– А па аз мислех, че сърцето на Големия е кораво.
– Как, бе... Баща му е!... Не е лесно.
– Да. Но пък се е отървал от мъката. А ние с мъката оставаме!

– И за какво...

– „И за какво...“ Да се бъхтим в тоя пущинак!

– Хайде, върви, че ме спъваш!...

– Да пишат каквото щат! – дръпва се, Големия на Веселин, а не го гледа. – Градове да завземат, села да завземат... Техна си работа!... Вестници повече не ща!... Да се трепат, щом им аресва!...

– Ти – гледа го Веселин – си изпаднал в най-лошото настроение.

– Каквото съм, това съм!... Не ме интересува никакво настроение!... Светът може и да е голям, а кариерата малка, ама я излез от нея де...!

– Бръщолевшиш, без да мислиш, Найдене!... Всичко не е така, както изглежда, а така както искаш да е!... Вчера си бил едно, а днес друго!...

– Ами „друго“!... Дивотии. Все същия съм си!...

– „Все същия“ ще си, ако нямаш акъл, разбира се!... Баща ти го умори охтиката, а ти питаш ли се откъде се е взела тая охтика и защо?... Ратай казваш бил!... Значи як е бил. И ти си як, но ако си дълго тука и тебе ще спипа охтиката, какво си мислиш... А и да не те спипа, ще затъпееш!... Ще станеш тъп като...

– А де да се дява-ам...! – вика Найден, пери пръсти и гледа Веселин. – Или думай що да правя, или ми се махай от главата!

Веселин намества пушката на рамото си и поглежда Найден:

– Ти първо ботушите смени, че с тия за никъде не си!...

– Ботушите. Такива фелдфебелът ми даде. Нови ботуши той не дава!

– Дал ти ги е фелдфебелът, а ти подофицера помоли!...

– Аз не моля!

– Като не молиш, поискай му! Гледам, че те зачита. Та, като си иде зимата, да имаш нови.

И Найден поглежда Веселин, а как го поглежда само... Поглежда го както винаги, когато някоя хитра приумица трепва в главата му.

Пролетта е дошла и баирите са позеленели...

Веселин е приседнал на голям камък и, сложил пушката си между краката, само баирите гледа, на Найден и око не хвърля даже, като да не е той Найден Големия, а буболечка някаква, която пълзи по Земята.

И Найден се ядосва.

Денят е слънчев и необикновено топъл и Веселин пак седи на камъка, а Найден не издържа на тая гледка и стремително пристъпва към него:

– Ще ме излъжеш, но му мисли, Веселине, защото аз не си поплювам и, къде и да си, ще те намеря!... Динката никога няма да ме излъже!... Кога човек не забелязва никого, мисли само за себе си!... Човекът е единак и само себе си гледа!... И аз съм единак и сам обичам да си върша работата. И затова си мисля: За какво му е на Веселин, да ме мъкне и мене, като аз никак не съм за мъкнене!...

А Веселин гледа, слуша Найден и мълчи, но очите му се смеят и не слизат от лицето на Големия.

И Найден се обърква и не знае какво да мисли.

Нощ.

Леко почукване на прозореца, под който лежи Найден,

го събужда. Найден поглежда през прозореца на бараката и вижда човек с пушка. Човекът с пушка доближава прозореца и му маха с ръка. Найден се вглежда: „Веселин!“... „Той е!“ и посяга към дрехите си, – измъква се безшумно и ги облича отвън.

– Тръгваме ли... – пита го тихо Веселин и се ослушва.

– Хайде...

И Веселин пълни джобовете му с патрони, а и пушка пъха в ръцете му.

– Ссс... Веселине-е...! Докога ще пълзим?... – Найден е видял, че кариерата е далече зад тях и не се вижда.

– Докато трябва!... Сега трай! Не говори!

Веселин и Найден се катерят по стръмнина в планината.

Найден диша тежко и си мисли, че изкачването не би било толкова трудно, ако не валеше дъжд, а и Веселин уж все върви до него, а сега не го вижда и Големия оглежда наоколо.

– Веселине-е... – подвиква Найден. – Веселине-е...?

Поройният дъжд прави водна завеса около Найден и той не вижда накъде върви, а хлъзгавият терен под краката му го свлича и той хваща ниския дебел клон на едно дърво и поглежда надолу, където студените широки плочи по гърба на бучащата мътна вода в ждрелото под него, лъсват при всяка светкавица, блеснала на небето.

Гримаса на отчаяние изкривява лицето на Найден.

– Къде се отплесна бе, човек!... – Веселин дърпа Найден нагоре. – Не гледай надолу!... Дълбокото взима очите!

– Веселине, виж водата!...

– Можеш ли да ходиш?

– Мога. Почакай малко!... Веселине, виж!... Боже, каква вода, Веселине...

– Остави водата! Давай нагоре! Хайде!

Веселин и Найден изкачват височината и се приютяват на сигурно място. Дъждът вали, но не с предишната сила.

Найден поглежда Веселин, а диша тежко:

– Слабичък си такъв, а си държелив. По-държелив от мене!

– Трай сега!... Това време е добро за нас!... Дъждът заличава следите. Виждаш ли онова чернило горе?... Онзи връх вляво, който е забулен в мъгла?...

Найден гледа нагоре...

– Там трябва да стигнем, Найдене.

– Далечко е...

– Далечко не далечко трябва да стигнем! Я виж за патроните в джобовете си...

– Тука са! – тупа джобовете си, Найден. – Не бой се!... Не съм ги изтърсил!

– Значи всички сме тука. Ти отпочина ли?

– Веселине, ти и патроните ли броиш, бе?

Веселин поглежда Найден и се засмива, после клати глава.

– Е, щом и патроните броиш, значи и аз ти влизам в сметката. Сега се уверих, че и аз ти влизам в сметката, Веселине и се досещам защо си ме помъкнал с тебе. Ама аз трябва да те предупредя, че бели правя и не съм сигурен, че повече няма да ги правя...

– Ти на белите ще сложиш край! Аз гарантирах за тебе!... Направиш ли беля, от мен отговорност ще търсят!

– Че как гарантираш за мене, като аз си се знам по-добре от тебе.

– Точка! И си го запиши на челото!

– Добре де... ще си го запиша!... Но не съм сигурен и трябваше да ти го кажа.

– Ще ставаш сигурен!... А сега давай нагоре!

Край на ретроспекцията.

Като вижда да влиза Найден, Веселин ахва и скача от местото си:

– Сядай! – и излиза в коридора. – Гавриле, донеси чай!

Чул гласа на Веселин в коридора, Найден сяда и тежко оборва глава.

Така го вижда Веселин като се връща!

– Кажи какво се е случило!... – пита го Веселин и с поглед търси очите на Найден.

Найден отмества чашата с чай и поглежда Веселин:

– Нищо не се е случило, но вече не съм председател, а анархист и криминален тип!

– Какъв, какъв...

– Анархист и криминален тип!... Това е загдето ударих капитана. Не е трябвало, Веселине, а пък аз го ударих. Веселине, аз знам, че изпръхналата земя най-добре поема семето, топли го в пазвата си, но ми казаха, че не е вярно.

– Простаци!... Неуки хора! – гневи се Веселин.

– Никакви простаци! Секретарят ми го каза!... Казвам ти истината!... Да беше ме разстрелял в онова поле тогава, тя неща нямаше да знам и по-добре щеше да ми бъде!... Щеше да ми е спокойно в земята!...

По едно време Веселин посяга към телефона и Найден го поглежда.

В сърцето на Найден се пробужда надежда.

Найден гледа Веселин и едро преглъща: „Нима Веселин пак ще му подаде ръка.“

– Аз гарантирам за него! – казва някому Веселин. – Хем ще работи, хем ще учи! ... Какво е образованието му ли?... Ами... Основното го има – и поглежда Найден. – Нали така?

Найден кимва.

– Разбрано! ... Още днес ти го пращам. Там при вас поне лъжа няма!... Каквото направи, сам го е правил с ръцете си!

Веселин поставя бавно слушалката на вилоката и подпира

глава с ръце, после притваря очи и мълчи.

Мълчи и Найден.

Но по едно време Найден поглежда надолу и вижда калните следи на пода от обувките си и прибира краката си..

Найден поглежда Веселин и едва сега вижда, че Веселин е с пагони на майор: „Направили са го майор!“ И не изтрайва, и го заговоря:

– Слушай, Веселине... Много грижи ти създадох аз на тебе!... Сигурно грижи да създавам съм роден!... И сега, където ме пращаш, не мога да ти обещаая, че ще се задържа дълго. Или аз няма да се задържа или те ще ме изгонят. Орисията ми е такава...

– Ще се задържиш!... Ще ти е трудно, но ще се задържиш!... Кмет беше няколко месеца, председател две години и нещо, а стихията си я носеше!... Ако искаш да знаеш всички си носим по малко от стихията!... Решим ли да сеем в кал, в кал сеем! Няма да поникне, ние сеем! Хрумне ни друго недомислено, прибързано, правим го! Пробваме! Това е то стихията!... Не ни бърка никой в джоба и ние пробваме!... Лесно ни е със стихията!... И на тебе ти беше лесно!... А без стихията е трудно и по-трудно ще става.

– Ама като не мога да я избия тая стихия... пък и на чин... то кога беше... съм отвикнал да сядам... а и чиновете не ме побират...

– Ще те поберат, Найдене!... И на чин ще седнеш, и зад струга ще застанеш... Не си виждал струг, ще го видиш, не е страшно.

– А бе, аз, че ще го видя, ще го видя, но и теб като те слушам... Ти май не си за тая униформа!

– Защо?

– Ей така. Не си!... Дано дълго я носиш...

Двамата се поглеждат и засмиват. С усмивка те двамата се разбират най-добре.

– С тази бележка право при директора на фабриката ще идеш.

И Найден върви към Веселин, гледа го и взима бележката.

– Това не е бележка, Найдене, а легитимация!... Легитимацията ти подписвам за цял живот!... Гледай да я опазиш чиста!

Отминали са десетина години.

Завод.

Найден върви през двора на завода, а няколко младежи – работници в завода – вървят вкупом с него.

Двора на завода е просторен, чист и подреден като на макет: знаме на централната алея, портрети на челници и много зеленина...

Найден:

– Кога не даваш воля на ръцете си, умът ти работи, а очите всичко виждат!...

– А като го удари, майсторе, оня, капитана де, падна ли?...

– Не помня!... – отсича Найден.

– Че е паднал, паднал е – не вярва, че не помни, ухилилият се до Найден младеж, – но как падна?... Нокаутира ли го?...

– Не помня!...

Найден и момчетата са извън завода, но продължават да вървят вкупом и си говорят. А Найден изведнъж и, така както е с ръка през раменете на един от младежите, се провиква с цяло гърло и лицето му грейва от радост:

– Динка-а...!

Динката спира и се обръща:

– Брех, Найдене...

– Динка-а...

– Ти ли си бе, Найдене-е...

– Аз съм ами!... За малко да се разминем като чужди на

улицата.

– И да бяхме се разминали, нямаше да ми е за пръв път! – усмихва се тънко Динката. – Свикна́л съм!... Сега тъкмо дойдох да си купя една книжка в града. Каза́ха ми, че е дошла и аз побързах да не я разграбят. Аз без книжки не мога. В магазина като увивам сирене и ми попадне някой лист от книга и него прочитам. Нито по-напред знам какво е било, нито по-назад, а ми е интересно.

– Ама ти в търговията ли работиш? – тръгва редом с него, Найден.

– В търговията. По бранша. По-рано с тухли търгувах, а сега с масло, сирене, сланина... с каквото падне... с каквото има. Сега нищо не става зян¹. Всичко се изкупува. Сиромашията се видя с пари и граби до трохичка. Кантар имам и аз като другите, но не умея да меря с него... Какво да правя? Такъв съм!

– Всички сме такива!

– Не сме всички!... Тук грешиш, Найдене!... И по-рано грешеше, и сега грешиш!... Златото е още в земята, малко сме откопали от него.

– Кое злато?

– Ами онова, за което ти разправях, помниш ли?... Онова, дето е в могилите и край старите чешми!... Надълбоко е зарито и лесно не се стига до него!... Доста сме пооткопали, но и доста стои непобутнато!...

– Динка... – Найден спира да върви и е готов да го прегърне, но се вглежда в лицето му и само се усмихва. – Ти все с небивалици се занимаваш!...

– Занимавам се, Найдене, туй ми е мене слабостта. Все чопля, все търся, все гледам да науча нещо, което съм пропуснал... Не е лесно, но го правя. А златото ще откопаем,

¹ Непродадено.

Найдене, но ще трябва много работа!

Найден затваря външната врата у дома си и, докато върви към закачалката в антрето, се усмихва.

– Ти знаеш ли кого срещнах днеска – подвиква към кухнята Найден, откъдето се чува тропане на съдове. – Динката!...

– Я виж кой ни е дошъл на гости! – обажда се съпругата му откъм кухнята.

– Кой?

– Виж, де...

– Само Веселин може да е, оттук чувам как му скърцат ботушите!... А бе, Веселине, не знам какво е това, но днеска си мислех, че отдавна не съм идвал при тебе. Командирът е по-далече и не ме забравя, обажда се от време на време, а Веселин, викам си, е близо, пък нито той идва при мене, нито аз ходя при него и привечер ще взема жената, мислех си, и ще му идем на гости у дома. Веселине, ти знаеш ли кого срещнах днеска след работа?... Динката!

– Аз Динката не съм виждал – смее се насреща му Веселин (Косата на Веселин е посивяла и куртката му е с пагони на полковник.), – само си ми разправял за него.

– Същия е!... Само дето повече приляква. Иначе си е същия. Може и нов каскет да си е купил, но беше със сив каскет като оня предишния. Като си помисля що кал съм изгазил при него... що тухли... що нещо...

– Всичко що е било ни е скъп спомен.

– И не се забравя лесно бе, Веселине?... Защо е така?... Гледам нашия – синът ни де – оня ден за Рахманинов ме пита... Знаем ли го?... А бе – викам... татков, да е тухлар да го знам, а то реверансите в нашия живот бяха малко. Да не кажа хич. Че и това ластовичите опашки отзад, за какво ги носят, съм се чудил, а бях мъж коскоджамити... Зрял мъж бях, като ги видях за първи път. А животът, като те подхва-

не и отсам и оттам, и те притисне... Какво по-напред?... В дефилето съм виждал такива места. Проломите дето са. И не ми излизат от ума. И какво?... За ластовичи опашки ли да мислиш, братко?... Не! Ще закипиш, ще се запениш, ще се бъхтиш, ще те запремятат камъни... Така ли е, Веселине?

Найден слага чашите на масата и сяда.

– Ти знаеш най-добре, Найдене, защо ме питаш?...

– Пролом има ли, и излаз има, води някъде, към по-голяма вода води!... И затова, давай напред!... Винаги така съм мислил!... Проломът и водата са ми били пред очите, кога ми е било трудно!

– Така е! Точно така е и затова се отбих да поговорим преди това с тебе. Ти помниш хулиганския процес тука, предполагам...

– Е, как...

– По този въпрос съм решил да ходя в София утре, но преди това ще се почерпим с тебе. Наздраве!... Имаш време?... Става въпрос за едно от момчетата...

– Колко щеш...

Задръстен с хора и автомобили софийски булевард.

Веселин паркира служебната си кола и взима плоска черна чанта със себе си. С цивилни дрехи е.

Веселин спира пред гишето на отдела за подаване на молби за помилване към президиума на Народното събрание и подава молбата си.

Чиновникът поглежда Веселин:

– Молбата Ви касае съдебен процес, за който срока за представяне на молби за помилване е изтекъл.

– Този факт ни стана достояние преди два дни.

– Молбите вероятно са разгледани. Помня случая.

– Да. Разгледани са. Постановено е помилване.

- Тогава?...
- Заведете молбата ми, ако обичате, моля!
- Аз ще я заведа, но... – чиновникът започва с вписването на молбата във входящата книга на отдела за помилване и както пише, спира и поглежда Веселин: – Вие какъв сте на осъдения Лазар Иванов... Ванчев?
- Никакъв.
- Не Ви разбирам?
- Няма нищо за неразбиране!... Не съм му никакъв!
- За да впиша молбата Ви във входящата книга на отдела за помилване, Вие трябва да сте му роднина: баща, майка, брат...
- Това от съществено значение ли е?
- Да. Щом Ви го казвам!... Вие трябва да сте му роднина и то близък роднина. Заинтересовано лице. При липса на баща да сте му чичо. А Вие... Извинете, моля...
- Веселин помръква и взима молбата си:
- Къде е кабинета на началника Ви?
- Оттам минете, моля – чиновникът сочи масивна врата в дъното.

Веселин влиза в кабинета на началника на отдела за помилване:

- Добър ден!... На гишето за подаване на молби за помилване отказаха да впишат във входящата книга ето тази моя молба за помилване на затворника Лазар Иванов Ванчев.
- Защо... Какво обяснение Ви дадоха? – началникът взима молбата на Веселин и чете. – Вие какъв сте на осъдения Лазар... Иванов Ванчев?
- Никакъв! В смисъл, че не съм му баща, брат, чичо...
- Да. Спомням си случая!... Беше преди около месец...
- Да.
- Изпуснат е срока и не може да се впише молбата Ви

за помилване на затворника Лазар Иванов Ванчев. А Вие лично какво отношение имате към затворника...

– Пряко! В известен смисъл!

– „Пряко!“ Говорете по-ясно, моля Ви, за да се ориентирам!

– Пряко! В смисъл, че като Околийски началник в града, откъдето са осъдените, аз настоях да има процес. Процесът се състоя и виновните бяха наказани съобразно изискванията на закона!

Началникът втренчва поглед във Веселин:

– Как да Ви разбирам, другарю началник!... Вие първо правите възможното да вкарвате всички в затвора, а след това пишете молба за помилване на един от осъдените младежи, за когото не е подадена молба за помилване. Ако всекиму от приятелите или приятелките на Ванчев, които той сигурно в изобилие има, хрумне, като на Вас, да пише молба за помилване на осъдения Ванчев, знаете ли какви купища от молби ще се натрупат при нас?... Бащата защо не е написал молба за помилване на сина си?...

– Не ми е известно.

– Аз бих Ви посъветвал, да доуточните как стоят нещата при този младеж и след това, да дойдете отново при мене!

– А аз да Ви кажа ли – тъмнее Веселин и „взима“ молбата си, – че така не бива да ми говорите!

– Добре. Но аз трябва да Ви припомня, че тук не Ви е Вашето Околийско управление!... Оттам минете, ако обичате!... Довиждане!

Софийски булевард.

Веселин говори с някого от улична телефонна кабина и, недоволен от информацията, която получава, качва слушалката на вилката.

Веселин обядва на една от изнесените отвън маси на

модерен софийски ресторант. Чантата е на стола до него.

Веселин набира телефонен номер от улична телефонна кабина.

Министерство на правосъдието.

Веселин влиза при секретарката на министъра. Секретарката на министъра му се усмихва и по вътрешния телефон уведомява министъра за Веселин, че е дошъл.

Министърът отваря вратата на кабинета и разтваря ръце да прегърне Веселин:

– Веселине... Търсил си ме, но аз бях на конференция. Кога дойде?

– Слушай!... Помогни ми, моля те, щото хората от отдела за помилване към Президиума на Народното събрание да приемат молбата ми, че иначе... Дяволите ще ги вземат!...

– Разбира се. За какво става дума?

– За преждевременно освобождаване на един затворник.

– Затворник!... Това твое задължение ли е?... Кой е този затворник?

– Отнася се за онзи процес при нас...

– За хулиганския ли става дума? – министърът сяда зад бюрото, а очите му лукаво се смеят. – Не мога! Ще те върна, Веселине! Няма как!

– Моля те!

– Ама, Веселине, аз от тебе знам, че ти ходатайства, застъпничества и разните му там подобни такива, не търпиш!... Нѐ ти сега с твоите камъни... Баща му защо не е подал молба?

– Приел решението на съда за правилно.

– Значи не трябва.

– Не! Трябва! Трябва защото е млад.

– Това вече е друго, но ако всички младежи изнасилват

и хвърлят момичета през балконите...

– Момичето само е скочило.

– Защо...

– Изяснено е. Разпитани са свидетели. Постановена е присъда и случаят е приключен. Аз добре знам как стоят нещата!

– Така е!...

– Но другите младежи са помилвани, а той не!

– Най-виновният?...

– Там е работата, че не е!... Помилвани са по-виновни от него, а той остава в затвора и това ще го осакати за цял живот!

– Успели са да уредят...

– Това точно аз не мога да понеса. Георги, някой трябва да подаде молба за помилване и на този младеж, иначе е несправедливо!... Моята личност не е от значение, но, моля те, разпорежи да приемат молбата ми, за да се извърши едно добро дело.

– Ако ти откажа... Какво ще правиш?

– Ще ида в Президиума.

– Решен си?

– Твърдо.

– Тогава... Дано успееш, Веселине!... Аз тая твоя молба... не мога да изпълня, защото не си роднина на осъдения. Такъв е закона. Досега молба от човек, който не е близък роднина на осъдения, не е постъпвала!

– Отказваш ми!

– Закона трябва да се спазва, за да има ред и аз не мога да го наруша!

– Кой може?

– Виж главния прокурор... Не знам...

Веселин взима молбата си и тръгва с отсечени твърди крачки към вратата.

– Чакай бе, човек!... Дай молбата!... Аз не съм ахмак, та да не те разбера и да ти преча, макар че, само за да те видя ядосан, бих ти отказал с най-голямо удоволствие!... Мини довечера към нас да си поговорим на спокойствие, а и да се видите с леля ти Денка...

– Друг път, Георги. Следващият път, като дойда в София, ще ви гостувам, а сега ти благодаря и си остани със здраве!

– Със здраве, Веселине, и желая успех на всичките ти благородни начинания!...

Улицата пред софийския централен затвор.

Помилваните младежи от „Хулиганския процес“ излизат един по един от вратата на затвора и не се оглеждат, защото веднага са наобиколени от майки, бащи, сестри, братя, които, радвайки им се, ги отвеждат към автомобилите си.

Всичко е толкова тържествено, че човек би помислил, че не се намира пред вратата на затвор, а някъде другаде и, като дойде на себе си, му става неудобно.

(Гледна точка от автомобил, паркиран на улица с добра видимост към вратата на затвора. На волана е Веселин. Найден е на седалката до него и, възмутен от това, което вижда, се мръщи.)

– Те това ти е! – боботи Найден. – Благосъстоянието ни расте, а акъла намалява!... Леле, мале... Леле-е... какви ми са прегръдки, какво ми е чудо, какви са лиги... Тръгвай, Веселине, че не мога да ги гледам и току-виж се изпусна и направя някоя дивотия!

– Почакай!... Станало е нещо... А!... Ето го! – Веселин проследява едного от групата освободени младежи, който последен излиза през вратата на затвора.

– Този ли? – пита Найден и с интерес наблюдава младежа.

– Този.

– Та аз го знам!

Помилваните младежи от „Хулиганския процес“, махайки му с ръце, приканват младежа, излязъл последен от вратата на затвора, да отиде при тях и заедно да отпразнуват освобождаването им, но младежът не тръгва с охота към тях.

Наблюдавал мълчаливо всекиго от помилваните младежи, Найден тупва Веселин по рамото:

– Разбрах те, Веселине, разбрах те!... Напълно те разбрах!... И ще ти кажа, че някои от тях, които ги посрещнаха с толкова дандани, ще карат, ще варат и, рано или късно, пак ще цъфнат в затвора!... А тоя там никога!

– Мислиш ли, Найдене... – поглежда го, Веселин.

– Малко е, Веселине, малко е!... Не само го мисля, а съм сигурен!

– Ти тия работи ги разбираш по-добре от мен, Найдене, а сега да си бягаме!

Шосе. Отляво в подножието на Стара планина се виждат ниски планински възвишения.

– Найдене, Найдене – подсмива се Веселин, – злато човек си ти, Найдене!... Златен си, Найдене, цена нямаш!... – Веселин е доволен от благоприятния развой на застъпничеството си и, натиснал педала за газта, колата лети по шосето.

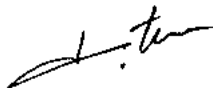
Отсреща, но доста встрани от шосето, приближава животновъдна ферма...

Наиден гледа към фермата, клати глава и поглежда Веселин:

– Хайде и ти като Динката!... И той все за злато говори!... И все със златни небивалици се занимава!... А аз съм си все Найден Големия и същия ще си остана!... Ама знаеш ли... Онази вечер като беше у нас, така и не те и загледах много-много, ама сега като те гледам... Ама ти си си същият бе, Веселине... Хич не си се променил, бе!... Същият си си, а не знаеш!...

- Така ли...
- Така я, а не знаеш...

Край!
1990 г.

A handwritten signature in black ink, appearing to be a stylized name or initials, possibly "L. T.", written in a cursive style.

© Филип Попов, 2018
www.filippopov.net
filippopov.nest-art.com

ПРОЛОМЪТ

Редактор **Лиляна Филипова**
Коректор **Стоянка Пенчева**
Предпечат **SNS EOOD**

Формат 60x84/16, печатни коли 5.5

Печат **Алианс принт ООД**

ФИЛИП ПОПОВ

(Филип Петров Филипов)

1930 – 2003

Като творец Филип Попов е в литературните среди на гр. София от 60-те години на 20-ти век до края на земния му живот. Сред бохемата на „Бамбука“ той е известен, освен с литературните си произведения и като „Боцмана на кораба за далечно плаване“ на поета

Иван Пейчев и „...един от последните несъкрушими рицари сред българите!“ на писателката Свобода Бъчварова. Обществената творческа изява на Филип Попов започва с разказа „Дядо Йото“ - отпечатан в сп. „Наша Родина“ (1958 г.) и няколко разкази, отпечатани в сп. „Пламяк“ – Орган на съюза на българските писатели. Вестник „Литературен форум“ отпечатва есето му „Кредо“ през 1992 г.

Филип Попов работи като асистент-режисьор към кино-студия на Народната армия.

Като писател-сценарист, Филип Попов е написал няколко литературни сценарии, два от които за миньорите: на каскада „Белмекен – Сестримо“- „Тези, които останаха“ и Вец „Батак“- „Път сред хората“.

Филип Попов е бил спасител на плажа в Созопол и къде ли още не, опознавайки света...

ПРОЛОМЪТ

Литературен сценарии, който Филип Попов написва по мотиви от новелата „Найден Големия“ на писателя Алексей Сегренски (Асен Стоянов Георгиев 1919-1984).

9 789542 965565

Цена 6.00 лв.